

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Катедра української мови імені професора Івана Ковалика

Мова української коломийки
(на основі коломийкової традиції села Липовиця
Рожнятівського району Івано-Франківської області)

Магістерська робота
студентки II курсу групи ФЛУМ-21з
спеціалізації 035.01 Українська мова та література
(освітня програма “Українська мова та література”)
заочної форми здобуття освіти
Оріхівської Наталії

Науковий керівник -
доц. Ціхоцький І.Л.

Львів - 2021

АНОТАЦІЯ

Оріхівська Наталія Ігорівна. Мова української коломийки (на основі коломийської традиції села Липовиця Рожнятівського району Івано-Франківської області). Спеціальність 035 «Філологія», спеціалізація 035.01 «Українська мова та література». Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, 2021.

У магістерській роботі змодельовано жанрові особливості коломийок. На основі чого було обґрунтовано особливості мовної картини коломийок як жанрового різновиду, а саме лексем на позначення різного роду номінацій. Досліджено фактичний матеріал у аспекті лексико-семантичної приналежності до певної групи слів, що є базою для творення коломийок села Липовиця та коломийок в етнографічній збірці В. Гнатюка. А також розкрито специфіку фонетичних і лексико-граматичних особливостей словосполучень аналізованого у дослідженні фольклорного жанру.

Ключові слова: коломийка, номен, мовна картина світу, символіка, підрядне словосполучення.

78с., 4 дод.

Бібліограф.: 100 найм.

SUMMARY

Orikhivska Nataliya. The language of the Ukrainian Kolomyika (based on the Kolomyia tradition of the Lypovytsia village of Rozhnyativ raion of Ivano-Frankivsk oblast). Specialty 035 «Philology», specialization «Ukrainian language and literature». Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, 2021.

In the master's thesis were modeled genre features of kolomyika. On this basis it was necessary to substantiate the peculiarities of the linguistic picture of kolomyika as a genre variety, namely to denote different kinds of nominations. The factual material was analyzed in the aspect of lexical-semantic belonging to a certain group of words, which is the basis for the creation of kolomyikas of the village of Lypovytsia and kolomyikas in the ethnographic collection of V. Hnatyuk. And also the specifics of phonetic and lexical-grammatical features of phrases of the analyzed folk genre in the thesis was revealed.

Keywords: kolomyika, nomen, linguistic picture of the world, symbolism, contracted phrase.

78 p., Annex 4.

Bibliography: 100 items.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МОВИ УКРАЇНСЬКОЇ КОЛОМИЙКИ	10
1.1. Класифікаційні характеристики та жанрові особливості української коломийки.....	10
1.2. Мова коломийки як об'єкт наукового дослідження	15
1.3. Методологія дослідження мови українських коломийок.....	18
Висновки до I розділу	21
РОЗДІЛ II. ЛЕКСИКО-ТЕМАТИЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ НОМЕНІВ, УЖИТИХ В УКРАЇНСЬКИХ КОЛОМИЙКАХ	22
2.1. Лексика та фраземіка на позначення людей в українських коломийках.....	22
2.2. Використання назв тварин у коломийках	30
2.3. Назви на позначення артефактів.....	35
2.4. Номінації з рослинного світу.....	38
Висновки до II розділу.....	42
РОЗДІЛ III. ФОНЕТИЧНІ І ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РІЗНИХ ГРУП НОМІНАЦІЙ УКРАЇНСЬКИХ КОЛОМИЙОК	43
3.1. Фонетичні особливості вжитих у коломийках слів	43
3.2. Граматичні особливості різного типу словосполучень	49
3.2.1. Сполучення слів зі стрижневими дієсловами.....	50
3.2.2. Сполучення слів зі стрижневими іменниками.....	53
3.2.3. Інші типи словосполучень.....	55
Висновки до III розділу.....	59

ВИСНОВКИ...	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ...	64
ДОДАТКИ	74

ВСТУП

Україна багата культурними традиціями, які формувалися та об'єктивувалися в різноманітних фольклорних жанрах, формуючи унікальність і неповторну своєрідність нашого етносу. На думку Л. Нагорної, «сучасна Україна – це складний територіальний комплекс, у якому кожна з культурних складових мала власну історичну долю» [64, с. 11]. Тому не дивно, що спільні географічні умови проживання мешканців різних регіонів впливали на творення форм народнопоетичних творів, зміст яких відображає єдність мови, побутових традицій, світоглядних особливостей формування пісенної спадщини кожної області країни.

Коломийки є культурною спадщиною українського народу, що складають особливості культурної специфіки саме західних регіонів України. Це підтверджується і в працях науковців. Зокрема про це засвідчено в розвідках В. Гошовського [25], О. Ковальчук [41], Ф. Коллеси [46], І. Матвіяса [62], Б. Цимбалістого [94] тощо. Творення й використання коломийок переважно в межах південно-західного наріччя слугує тому підтвердженням.

Позаяк коломийки хоч і усний жанр народної творчості, проте з ХІХ століття від часу заснування народницького руху й популяризації збирання фольклористичного матеріалу, що становить специфіку етнонаціональних і культурних особливостей, активно збиралися і записувалися. Ця діяльність продовжується й нині. Тому для дослідження цих специфічних пісень є багата джерельна база.

Проблема дослідження мови коломийок цікава для філологічної спільноти через змогу долучитися до дослідження значного масиву лексичного матеріалу, що дозволяє не тільки описати особливості використаної лексики, а й заглибитися в семантичні процеси й особливості формування цілого пласту етнічного світогляду, притаманного носіям української культури. Саме це

дозволяє формувати концептуальну базу, на основі якої будується сучасна мовна картина світу українців.

У фольклористиці питання жанрового вирізнення коломийок як особливого усного твору в поетичній традиції Західної України порушувалося з ХІХ століття. Про це можна більше прочитати і з цим детальніше ознайомитися в працях таких збирачів народної спадщини: збірниках В. Залеського [35], Ж. Паулі [55], Я. Головацького [24], О. Кольберга [47], та ін. Цей пласт пісень виокремлювався з-поміж інших творів у першу чергу своєю колоритністю й близькістю до народних традицій. З першими науковими розвідками про пісенні мініатюри з'явився певний поступ у вирішенні проблеми. О. Бодянський [8], М. Сумцов [77] вважали ці твори уламками ліричних пісень, І. Франко [89, 90], В. Гнатюк [20-23], О. Зачиняєв [36] – самостійним жанром.

Тепер у літературознавстві окреслено переважно історію вивчення коломийки та питання історичного виникнення і розвитку жанрових особливостей коломийок. Вичерпна лінгвістична характеристика цього блоку усної поетичної пісенної творчості потребує аналізу композиційно-стильових засобів, тематики й граматичних особливостей мови коломийок на тлі їхньої тісної спорідненості з іншими фольклорними жанрами.

Коломийка як продукт лінгвопоетичної творчості була цікавою і досліджувалася українськими науковцями. Мову коломийок досліджували О. Ковальчук [41], М. Лесюк [60], І. Матвіяс [62]. Саме ці науковці на загальному тлі описали лексичні, граматичні й подекуди фонетичні особливості коломийок як лінгвістичного народного витвору. Ці ж науковці вказують у своїх працях і на регіональні лінгвальні особливості таких літературних творів. У нашому дослідженні ми зосередимося на лінгвістичному матеріалі саме коломийок села Липовиця.

Потреба дослідження мови коломийок як окремого різновиду мови фольклору зумовлена необхідністю вивчити глибинну специфіку мови народної

словесності, що відкриє можливості для осмислення ваги національно-мовної картини світу в соціумі.

Актуальність вивчення мови української коломийки визначається тим, що вони:

- 1) є культурно-духовним надбанням народу, що формувалося протягом віків (із XV століття);
- 2) відображають процеси формування наріччя і містять низку специфічних лексико-граматичних і фонетичних форм;
- 3) виразно декларують становлення світоглядних цінностей.

Новизна магістерської роботи полягає у виявленні особливостей лексико-семантичного складу мови коломийок, що дозволить сформувати систему ціннісних орієнтирів, що лягли в основу українського світогляду в досліджуваному регіоні. Також у роботі ми досліджуємо фонетичні і лексико-граматичні особливості мови текстів коломийок села Липовиця, що, безперечно, є новим і корисним для дослідження різних фольклорних жанрів.

Мета дослідження – встановити особливості лексико-семантичного складу, фонетичних і лексико-граматичних особливостей українських коломийок села Липовиця.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- 1) визначити жанрові особливості коломийок;
- 2) обґрунтувати особливості мовної картини коломийок як жанрового різновиду;
- 3) дослідити фактичний матеріал;
- 4) проаналізувати провідні лексико-семантичні групи слів, що є базою для творення коломийок села Липовиця та коломийок в етнографічній збірці В. Гнатюка;
- 5) розкрити специфіку фонетичних і лексико-граматичних особливостей словосполучень аналізованого нами фольклорного жанру.

Об'єкт дослідження – коломийки, зібрані в селі Липовиця та фольклорна спадщина, зібрана у тритомнику Володимира Гнатюка.

Предметом дослідження є мова коломийок.

Джерельною базою для дослідження стало близько 300 словоформ, зібраних методом суцільної вибірки з коломийок, зібраних у селі Липовиця та понад 18000 – Володимиром Гнатюком.

Методи дослідження зумовлені специфікою досліджуваного матеріалу і метою та завданням його вивчення. Аналіз матеріалу проводився за допомогою загальнонаукового аналітико-описового методу та його прийомів (лінгвістичного спостереження, зіставлення, узагальнення, класифікації, кількісної репрезентації), методу порівняльного аналізу, який сприяє осмисленню змін лексико-семантичної структури слова, методики кількісних підрахунків. Застосовувався також метод компонентного аналізу, який передбачає перехід від аналізу слова як сукупності значень (семем) до аналізу окремого значення як сукупності семантичних компонентів (сем).

Наукова новизна праці полягає в тому, що в ній уперше в українському мовознавстві простежено й подано цілісну характеристику мови коломийки в селі Липовиця. У праці вперше на широкій джерельній базі описано особливості мови коломийок цього регіону, здійснено аналіз лексико-семантичних груп лексики, досліджено семантичні особливості лексичного складу лексики, вжитої в коломийках.

Теоретичне значення праці полягає в тому, що її результати розширюють наукові уявлення про лексико-семантичні особливості, тематичний склад і граматичну будову української коломийки.

Практичне значення праці визначається можливістю застосування фактичного матеріалу, основних висновків дослідження у викладанні філологічних курсів, у спецкурсах і спецсемінарах із лексикології та семасіології, а також у лексикографічній практиці. Наведений у додатку словник лексем

розширює інформацію про лексичний склад української мови, зокрема її діалектний спадок.

Особистий внесок здобувача полягає в самостійному формуванні наукових завдань дослідження, обґрунтуванні його теоретичної й фактологічної бази та виробленні методики аналізу фактичного матеріалу. Усі результати дослідження одержані самостійно.

Структура магістерської роботи. Праця складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, що містить 100 позицій, та додатку. У додатку подано аналізовані в праці словоформи (слова й словосполучення).

Загальний обсяг праці налічує 78 сторінок, з них – 59 сторінок основного тексту.

РОЗДІЛ I

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МОВИ УКРАЇНСЬКОЇ КОЛОМИЙКИ

1.1. Класифікаційні характеристики та жанрові особливості української коломийки

Коломийки – яскравий жанр українських народних пісень, назва яких, попри прозору, на перший погляд, семантику, викликає дискусію щодо їхнього походження. Жанри фольклору (як і жанри інших літературних творів) – це система народнопоетичних творів, пов'язаних внутрішніми зв'язками, що опираються на подібність жанрів на функційному та семантичному рівнях. Саме ці ознаки є ключовими для визначення класифікаційних ознак жанру. Окрім цього, за визначенням О. Чікало, «жанрова належність певного народнопісенного пласту визначається не лише специфікою відтворення дійсності та засобами її відображення, а й його ідейно-естетичною цільовою настановою» [96, с. 35]. Тому, визначаючи особливості коломийок як народнопоетичного жанру, зважатимемо, у першу чергу, на ці критерії виокремлення.

Для початку звернемося до досліджень і варіацій думок щодо походження самої номінації *коломийка*. Багато хто з науковців вважає, що назва пісень утворена від назви міста Коломия [зокрема див. 62, с. 57], а тому виникнення й поширення цього пісенного жанру пов'язують саме з цим регіоном. Про це зазначено і в етимологічному словнику української мови: там цей термін також виведено від назви міста Коломия [92, с. 519].

Цікаво, що схожій версії походження самого терміна дотримується і відомий дослідник і збирач коломийок В. Гнатюк, проте також міркує і про інші варіанти: «Назва пісні «коломийка» стоїть очевидно в зв'язи з назвою міста Коломиї. Та яка та зв'язь, сього не можна порішити. Дехто вважає Коломию місцем повстання коломийки. Воно можливе, але доказів на те не маємо так само, як і на те, чи вона як раз із Коломиї почала розширювати ся, в яких напрямках і

якими шляхами. З назвою «коломийка» стоять також у звязи: назва річки – Коломийка, – що впадає в Коломиї до Прута; племінна назва – Коломий, Коломиєць, Коломийка, Коломийочка, якою означають мешканців коломийського округу; танець – коломийка – розширений також сильно по Галичині і перенятий уже інтелігенцією до круга її танців» [22].

Є й інші гіпотези походження цієї назви. Так, із праці В. Шухевича дізнаємося, що на Східній Гуцульщині «багато пісень і танців мають коломийкову форму, хоча гуцули не називають їх коломийками» [99, с. 81]. Тому робимо висновки, що цей жанр мав регіональні варіанти назви.

Є цікава гіпотеза і в праці В. Гошовського [25, с. 145], який пов'язує назву таких пісенних творів із закарпатським словом «коломайка», що означає *веселе гуляння*. Такої ж думки, опираючись на дослідження пісень цього жанру в наукових працях, дотримуються й О. Ковальчук і Л. Нагорна [40, с. 640; 64, с. 11]. На підтвердження цієї гіпотези О. Ковальчук наводить переконливі аргументи: «Мабуть, трансформація значення «забавлятися» відбувалася наступним чином: водити кола – «каламаїти» – танцювати коломийки. Звідси випливає, що коломийки – це пісні до танцю. Саме тому в народній мові виникла потреба у номінаціях «співанка» і «думка» на позначення приспівок без танцювального супроводу. Проте у сучасному науковому обігу терміном «коломийка» позначають сукупність співаних, інструментальних і варіантів цих пісень до танцю» [41, с. 640]. Ми також вважаємо, що назва жанру, більш за все, не походить від найменування міста. Такий збіг фонетичного звучання є випадковим і не пов'язаний із очевидним походженням пісень саме з міста Коломиї.

Коломийками називаються короткі, найчастіше дворядкові пісні, кожний рядок яких складається з чотирнадцяти складів, із паузою після восьмого складу та з наголосом на передостанньому складі [62, с. 57] рядка:

*Ой чув же я, молоденький, всякі співаночки,
Та нема на світі кращих за коломийочки.*

Щодо часу утворення й популяризації коломийок, то І. Матвіяс [62] у своїй праці «Мова українських мікропісень-коломийок» пише про те, що перші записи коломийок з'явилися в публікаціях XVII-XVIII ст., але постали вони як окремий жанр тільки в XIX ст. Очевидно, така думка ґрунтується на популярності фольклору саме в цей період і значній цікавості до його збирання й дослідження. Тут варто згадати видатного дослідника української етнографії Михайла Максимовича, автора трьох збірок народних пісень: «Малоросійські пісні» (1827), «Українські народні пісні» (1834), «Збірник українських пісень» (1849). Це свідчить про те, що цікавість збирачів народнопоетичних надбань проявлялася до всіх жанрів.

За змістом коломийки поділені на родинно-побутові й соціально-побутові (за академічним виданням). Тематика, яку охоплює цей пісенний жанр, дуже різноманітна: найчастіше – це любов до рідного краю, оспівування стосунків між людьми, родинний побут, тому серед коломийок представлені твори для вираження лірично-інтимних почуттів, соціально-побутових проблем і фактів дійсності. При дослідженні самих текстів складається враження, що автори творів хотіли увіковічнити в них і весільні чи інші святкові традиції та обряди, показати своє ставлення до господарської діяльності та зовнішнього світу тощо. Це пісні, які могли виконуватися з різною метою, тому одною з провідних ознак є їхня багатофункціональність. Тому зміст коломийок конкретно-образний.

Коломийки як оригінальні народнопоетичні твори мають свої семантичні, стилістичні, ритмомелодичні та композиційні ознаки, що, беззаперечно, пов'язують їх із загальноукраїнським фольклором. Тут процитуємо дослідницю коломийок О. Ковальчук, яка дуже влучно описала ознаки коломийок: «Цим творам властиві риси, які притаманні й іноетнічним жанрам, адже у Західних Карпатах пісні «польських гуралів, східних словаків, прикарпатських угорців та румунів утворили специфічний фольклорний ареал із особливою музичною ритмікою та жанрами. Їхню основу становить симбіоз традиції, авторського та запозиченого з інших пластів уснопоетичної спадщини, органічне переплетення

архаїки зі сучасними культурними і побутовими реаліями» [41, с. 639]. Зафіксовано численні назви ритмомелодичних варіантів коломийок, що мають регіональну прив'язку («волосянська», «либохірська», «тухлянська», «яблунівська») чи пов'язані з певною етнічною групою («гуцульська», «бойківська», «лемківська»). Часто коломийки пов'язувалися і з іменем виконавця, а тому називалися за власною назвою (пор., наприклад, «гурівська»).

Коломийки часто виконують у супроводі скрипок і цимбалів, вони можуть виступати як приспіву до танцю:

*Під горою, над рікою, в нашій милім краю,
Там село моє рідненьке, туди споглядаю.*

*При горбочку, при садочку, там моя хатина,
А в хатині тато й мама – вся моя родина.*

*А нема у світі друга, як отець та й мати,
Нема в світі милішого від рідної хати.*

[10, с. 4].

Вивченням жанрових особливостей письмових і усних творів займається літературознавство. Дослідники цих пісень часто вказують на неоднозначність розуміння жанрової належності. І це, певно, природно, бо динаміка досліджень, як правило, змінює погляд на сам предмет дослідження, позаяк дозволяє з часом повніше і з врахуванням багатогранності досліджень описати його ознаки. Так, у 1840 р. Ж. Паулі включав до коломийок значну кількість пісень [1]. Що стосується інших підходів щодо виокремлення коломийок, то О. Ковальчук [41, с. 640] наводить аргументи, що В. Гнатюк, О. Зачиняєв, І. Франко, Ф. Колесса трактували коломийки як строфи з двох переважно 14-складових рядків без чіткого зв'язку у змісті, прикінцевою суміжною, іноді й внутрішньою жіночою римою, ритмікою (4 + 4 + 6) і цезурою після восьмого складу.

Коломийки можуть бути і дворядковими, і трирядковими. Що стосується ритму виконання і музичного супроводу, то, очевидно, до визначенню жанру він не має відношення. Хоча варто наголосити, що всім коломийкам притаманний швидкий ритм.

У працях XX-XXI ст. коломийки як жанр трактують по-різному:

- 1) жартівливі пісеньки [60, с. 192];
- 2) твори двопланової будови, де в першому рядку подається образ природи, а другому – контрастний, реальний [98, с. 533].

Визначаючи особливості коломийок як окремого літературного жанру, особливу увагу приділяємо загальноприйнятим критеріям для розрізнення. Це, у першу чергу, зміст. Проте за змістом не часто можна визначити специфіку самого літературного твору. Якщо брати визначальним критерієм обсяг, то на теренах західної частини нашої країни чотирнадцятискладовим розміром часто скомпоновані й інші пісні: колискові, балади, історичні пісні. Тут процитуємо Р. Омеляшка, який писав про те, що «коротку коломийку (приспівку чи пісню) не можна поставити в один ряд із чотирнадцятискладовими піснями інших жанрів, бо поняття жанру коломийки визначається не лише чотирнадцятискладовою ритмічною структурою (хоч це й одна з визначальних ознак), а такою ж мірою і специфікою художнього відтворення дійсності (структурою художнього образу), що зумовлено генетичним зв'язком з танцем» [66, с. 61]. Такі висновки наводять на думку, що при визначенні специфіки жанру варто зважати на максимальну кількість диференційних критеріїв, як от обсяг, зміст, мотивно-образний фонд, художньо-стилістичні засоби мови, мелодика, ритм тощо.

Досліджуючи коломийки, виділяємо окремо таку рису жанру, як лаконічність, стислість думки, що в обмеженій формі повно описує озвучену проблему. Особливо важливим є те, що різнотематичні тексти містять сконденсоване повідомлення, у якому відображено індивідуальне ставлення до світу чи настроїв виконавця.

Тут же зазначимо про наявність значної кількості варіантів для одного тексту, що, очевидно, зумовлене популярністю пісень, яка сприяла значному поширенню регіоном, а відтак і заміні одних слів іншими, або ж доповненню іншими куплетами, що складала особливість уже іншого регіону.

Система образів, фіксована в коломийках, відображає особливості довкілля й умови побутування мешканців карпатського регіону. Співається коломийка, як показують приклади, зазвичай від першої особи. У коломийках використовується тематика й мотиви, які є притаманними й для інших жанрів.

Зважаючи на вищевикладений матеріал, коломийками визначасмо короткі пісні, які зазвичай супроводжувалися танцівними рухами. Особливою ознакою коломийок є їхня чотирнадцятирядковість, у якій автори стисло викладали думку про якусь проблему чи факт дійсності. Ритмічність будови, що сприяє швидкому запам'ятовуванню, і простота змісту зробили цей жанр популярним в багатьох регіонах України і за її межами.

1.2. Мова коломийки як об'єкт наукового дослідження

Мова народнопоетичних творів, творів письменників і поетів активно досліджується мовознавцями. Як доцільно зазначає Т.П. Беценко: «Слов'янське мовознавство сьогодні перебуває на стадії поглибленого оновлення, чому підтвердження – прагнення до виділення в самостійний напрям лінгвістичного аспекту дослідження фольклорних текстів, що зумовлено активною науково-пошуковою діяльністю вчених і значними здобутками у цій галузі» [6, с. 11]. Тобто дослідження фольклорних текстів навіть стимулює виділення окремої галузі – лінгвофольклористики, метою і завданням якої є дослідження мови народних творів. У своїй статті «Лінгвофольклористика в системі сучасної філологічної науки: основні поняття, завдання, напрями дослідження» Т.П. Беценко так визначає цю галузь: «Лінгвофольклористика –

міждисциплінарна галузь гуманітарної (філологічної) науки, що вивчає різнорівневі особливості мовноструктурної, мовностилістичної, художньо-образної організації текстів усної народної творчості; закономірності фольклорного стилетворення; мовностильову структуру фольклорного різновиду художньої творчості як колективної естетичної інтелектуальної діяльності етномовців» [4, с. 13]. Як далі зазначає авторка цитованої праці, термін «лінгвофольклористика» запропонував у 1974 році О. Хроленко на позначення суті підходу до вивчення мови усної народної творчості:

1) виявлення місця і функції мовної структури в організації фольклорного твору;

2) інтегрованого використання лінгвістичних і фольклористичних методів дослідження.

Тут же запропоновано охоплювати в лінгвофольклористичних студіях весь арсенал мовних одиниць, що вживаються на позначення реалій народного побуту, народних звичаїв, обрядів, повір'їв тощо. Тобто саме в межах цієї науки виокремлюється поняттєва основа, основна проблематика та завдання для дослідження мови фольклорних творів.

Як зазначалося нами у попередньому пункті, мову усної народної творчості активно досліджували українські (й не лише) науковці. Так, в україністиці цій проблематиці присвячені праці О. Потебні [68], П. Житецького [34], І. Огієнка [66], Л. Булаховського [9], В. Ващенко [10], А. Коваль [39], С. Єрмоленко [31], К. Шульжука [94], А. Поповського [65], В. Чабаненка [93], В. Жайворонка [32], Л. Мацько [59], І. Матвіяса [62], А. Мойсієнка [63], Н. Данилюк [28], О. Сімович [71], Н. Журавльової [33], Т. Беценко [5], Н. Колесник [42] та ін. Хочемо окремо згадати і великі наукові праці із дослідження мови фольклорних творів останнього часу. Це монографії Н. Данилюк «Поетичне слово в українській народній пісні» (2010) та Т. Беценко «Текстово-образні універсалії думового епосу: структура, семантика, функції» (2008).

Власне ці факти свідчать про те, що цікавість до дослідження мови фольклорних творів зберігається вже протягом кількох століть.

Тенденція до поглиблення дослідження мови творів народної творчості не є випадковою, позаяк саме ця мова лягла в основу літературної, а отже потребує детального розгляду. Сам термін фольклор (з англ. – *народне знання, народна мудрість*) має значення «неписаної народної літератури, мистецтва народного слова, сукупності різних видів і жанрів народної творчості: пісень казок, легенд, переказів, приказок, загадок, прислів'їв, анекдотів, замовлянь, театральних сценок тощо» [81, с. 396]. Попри те, що фольклор часто визначають як усну народну словесність, вважаємо, що ця галузь значно ширша й охоплює, окрім уснословесності, артефакти й інші елементи народної творчості, зокрема музику, танці, особливості побуту й сценарії святкових чи жалобних заходів тощо. Тобто ми вважаємо, що в значення цього терміна може входити творча діяльність народу взагалі.

Попри наведені факти широкого охоплення, особливе місце все ж тут відводиться мові, бо саме вона виступає засобом для називання, опису, категоризації, упорядкування знань про світ народом, є засобом для передавання найрізноманітніших фактів народної дійсності, а також способом світогляду цього народу. Тому дослідження мови фольклорних творів особливо цікаве і для нашої праці, позаяк коломийки є частиною уснословесного надбання нашого народу.

Як зазначають дослідники текстів народної словесності, «мова фольклору, мова народної творчості – доволі складні і неоднозначні поняття (наприклад, мова народної пісні і мова народної весільної обрядовості постають різними фактами національної дійсності, через те потребують різних підходів у дослідженні)» [6, с. 12]. До рамок цих понять входять не тільки тексти пісень, але зразками народної мовотворчості є і загадки, і замовляння, і лічилки, і чукикалки, і апокрифи, і пісні, і фразеологізми (Там само). Позаяк народні твори утворюють національно-мовну картину світу, мова фольклору досліджується.

Зокрема С.Я. Єрмоленко дає таке визначення мові фольклору: «це мова усної народної творчості (пісень, казок, легенд, приказок і прислів'їв, замовлянь, заклинань та ін.), що своєю лексикою, фразеологією, граматиною, фонетикою засвідчує існування глибинного коріння національної мови» [32, с.153].

Хоча коломийки як жанр пісенної творчості набули значної популярності на всій території країни (характеризуються міграцією), але все ж стилістика їхніх текстів характерна мовностилістичним оформленням, притаманним мешканцям Західної України – для Івано-Франківської, Львівської, Чернівецької, Тернопільської та Закарпатської областей.

Як пише С.Я. Єрмоленко, мова фольклору загалом наддіалектна [31, с. 11-12], проте коломийки пов'язані з говорами, позаяк і лексично, і фонетично дуже специфічні. На мові коломийок найвиразніше позначився вплив покутсько-буковинських, наддністрянських, подільських, гуцульських, бойківських і закарпатських говорів південно-західного наріччя [62, с. 59].

Мова коломийок – зразок народнопоетичної словесної творчості, у якій відображений досвід колективної діяльності українців, що мешкають на західних теренах країни. Вона цікава для дослідження як власне структурно-мовних елементів, так і художніх фігур, позаяк ця мова багата художніми тропами: епітетами, гіперболами, символами, паралелізмами тощо.

Позаяк метою нашого дослідження є опис різнорівневих засобів текстової організації текстів коломийок, що належать до фольклорних творів, вбачаємо необхідним встановити зв'язок між мовою народної творчості (коломийки) і сучасною літературною мовою.

1.3. Методологія дослідження мови українських коломийок

Потреба досліджувати мову народних творів, зокрема мову коломийки, зумовлена прагненням осягнути й описати різнорівневі мовні засоби (фонетичні,

лексичні, морфологічні, синтаксичні), які використовували майстри слова для творення народнопоетичних текстів.

Що стосується методів дослідження, то вони зумовлені специфікою досліджуваного матеріалу і метою та завданням його вивчення. У праці ми послуговуємося загальнонауковими і спеціальними методами. Так, метод порівняння використовується нами для з'ясування особливостей коломийок як окремого жанру пісень, позаяк саме цей метод дозволив нам відстежити відмінності коломийок й інших уснопоетичних народних жанрів пісень. Методи узагальнення дозволили охарактеризувати лексичні групи і об'єднати їх за тематичним принципом у класи на основі подібності їхніх поняттєвих ознак. Абстрагування використовуються нами у процесі аналізу для фіксації результатів дослідження.

Аналіз матеріалу проводився за допомогою аналітико-описового методу та його прийомів (лінгвістичного спостереження, зіставлення, узагальнення, класифікації, кількісної репрезентації), методу порівняльного аналізу, який сприяє осмисленню змін лексико-семантичної структури слова, методики кількісних підрахунків. Застосовувався також метод компонентного аналізу, який передбачає перехід від аналізу слова як сукупності значень (семем) до аналізу окремого значення як сукупності семантичних компонентів (сем).

На першому етапі, залучаючи загальнонаукові методи, відібрано матеріали для дослідження, а також сформульовано наукову гіпотезу й прописано настанови. На цьому етапі наукового осягнення теоретичних надбань досліджено динаміку поглядів на питання походження терміна *коломийка*, визначено її категорійні властивості, описано різні погляди на розуміння специфіки цього жанру, а також узагальнено теоретичні здобутки щодо розуміння терміна *коломийка* в лінгвістичних працях.

Другий етап дослідження пов'язаний зі збором фактичного матеріалу. На цьому етапі, опираючись на отримані вище результати, методом відбору за регіональним принципом було відібрано матеріал для дослідження – коломийки,

що були створені чи записані в межах села Липовиця, а також поблизу цієї місцевості.

Видань коломийок було багато. Зокрема хочемо окремо виділити тритомник коломийок [50], які зібрав і записав на західноукраїнських землях на межі XIX і XX століть Володимир Гнатюк. Видані збірки коломийок у 1905 році Науковим Товариством імені Тараса Шевченка.

Також серед матеріалів, використаних нами для дослідження, назвемо видання коломийок Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН України [54], яке І. Матвіяс називає найповнішим [62, с. 57]. У ньому вміщені раніше друковані та рукописні коломийки, наведено численні тексти (вміщено 4814 коломийок) і типові зразки коломийкових мелодій.

Окремим унікальним надбанням є коломийки, що зберігаються у фольклорному архіві Кафедри української фольклористики імені академіка Філарета Колесси (ФА КУФ) Львівського національного університету імені Івана Франка, які ми також використали для дослідження народних текстів. Саме такими працями представлена наша джерельна база для дослідження.

На третьому етапі було вибрано і погруповано за тематичним принципом лексику, вжиту в досліджуваних коломийках, що складають специфіку цього жанру для досліджуваного регіону. Для цього залучаємо методіку визначення меж тематичних полів. А також трактування поняття МКС.

На четвертому етапі для визначення фонетичних і лексико-граматичних особливостей номінатем, ужитих в коломийках, залучаємо методи для лінгвістичного аналізу мовних форм.

На п'ятому етапі проведеного узагальнення даних дослідження й сформовано висновки за його результатами.

Описані методи допомогли нам дослідити різноструктурні мовні одиниці.

Висновки до I розділу

1. Коломийками визначаємо короткі пісні, які зазвичай супроводжувалися танцівними рухами.
2. Особливою ознакою коломийок є їхня чотирнадцятирядковість, у якій автори стисло викладали думку про якусь проблему чи факт дійсності. Ритмічність будови, що сприяє швидкому запам'ятовуванню, і простота змісту зробили цей жанр популярним в багатьох регіонах України і за її межами.
3. Мова коломийок – зразок народнопоетичної словесної творчості, у якій відображений досвід колективної діяльності українців, що мешкають на західних теренах країни.
4. Мова коломийок цікава для дослідження як власне структурно-мовних елементів, так і художніх фігур, позаяк ця мова багата художніми тропами: епітетами, гіперболами, символами, паралелізмами тощо.
5. Метою нашого дослідження є опис різнорівневих засобів текстової організації текстів коломийок, що належать до фольклорних творів, тому вбачаємо необхідним встановити зв'язок між мовою народної творчості (коломийки) і сучасною літературною мовою.

РОЗДІЛ 2

ЛЕКСИКО-ТЕМАТИЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ НОМЕНІВ, УЖИТИХ В УКРАЇНСЬКИХ КОЛОМИЙКАХ

Аналіз фольклорної спадщини українців, а саме такого жанру як коломийка, на нашу думку, найдоречніше буде здійснити на основі трьох томів етнографічного збірника Володимира Гнатюка та фольклорних архівів Львівського національного університету імені Івана Франка. Зазначене дослідження засвідчує, що найчастотнішими групами номенів у вищезгаданому фольклорному жанрі є такі: лексика на позначення осіб (людей), тварин, назв артефактів та рослин. Їхнє детальне студіювання ми і вважаємо за необхідне. Оскільки у сучасній лінгвістиці номени отримали розуміння, перш за все, як феномен, могутній інструмент мислення, фундаментальний засіб передання відомостей про явища дійсності та їх пізнання, вони і, ми гадаємо, мають розглядатися не тільки як лексеми (слова), а й як стилістичні фігури, що у поєднанні з морфологічними одиницями утворюють комбінації з певним емоційним навантаженням, слугують прикрашенням мовлення, а також організовують уявлення українців, оформлюють їх судження та структурують мову, що реалізувалася у народнопісенній спадщині. Отже, номени із етнографічних збірників В. Гнатюка та фольклорних матеріалів Львівського національного університету імені Івана Франка, які були зібрані у селі Липовиця Рожнятівського району Івано-Франківської області, ми розглядатимемо як ключ до розуміння особливостей коломийкової МКС.

2.1. Лексика та фраземіка на позначення людей в українських коломийках

За тематичною ознакою у мовній канві коломийок, зібраних Володимиром Гнатюком, традиційно присутню роль відіграють лексеми та фраземи на

позначення осіб. Науковець у своїх розвідках виділяє таку специфічну групу на позначення людей *«Нації і племена»*, де, як ви вже здогадалися, подаються найменування осіб, що характеризуються певною національною чи племінною ознакою. Наявні такі ж номеніації і в матеріалах фольклорних архівів Львівського національного університету імені Івана Франка, присвячених с.Липовиця. До прикладу: *«Ой як же-ж то не ладно, любив Русин Польку, / Зробив стежку без город, без мою фасольку//»* [20, с. 1]; *«Породила Німця вівця, а Жида кобила, / А Руснака ниборака мати//»* [20, с. 1]; *«Ой легонька Коломийка, по легоньки ходит, / Червоними волічками ноженьки обводит//»* [20, с. 3]; *«Ой гадала Гуцулія, що сі запоможе, / Насіяла кукурудзів, сапати не може//»* [20, с. 3]; *«Ішов Бойко понад беріг, беріг заломив сі, / І Бойчеха руке ломит, що Бойко втопив сі//»* [20, с. 12]; *«Ой на горі на високій Ляхи бульбу печут, / Не мож до них доступити, бо камінєм мечуть//»* [20, с. 15]; *«Горі селом, долі селом Мазурія їде, / Така дурна дівка буде, що за мене піде//»* [20, с. 16]; *«Ей я піду до Мурави, там в Мураві люди, / Возьму я си Муравоньку, добреж мені буде//»* [20, с. 16]; *«Бодай Жиди панували, бодай Жиди мали, / Бодай Жиди за плугами хробакє збирали//»* [20, с. 16]; *«Ой Цигане, Циганочку, кобила ти стара, / Жеби вна тя д горі несла, на долині стала//»* [83]; *«Ой піду я тай на Шваби, як аж Шваби, мають, / А Шваби лиш по вечери, тай спати лігают//»* [20, с. 19]; *«Ой піду я, моя мамко, та межси Волохи, / Аби дали попоїсти мамалиги трохи//»* [20, с. 19]; *«Ой на горі, на високій пили два Вірмене: / Чого ти ся, білявочко, гніваєш на мене?//»* [20, с. 20]; *«Та як я був на Мадярах, любив я Мадярку, / Та як прийшов на Подоле, люблю Подолянку//»* [20, с. 20]; *«Чи ви, люди, подуріли, тай поварювали, / Що ви тоту дівчинину Таліянам дали? // Ой бо тоти Таліяни, то нидобрі люди, / Такой тамки дівчинонька години не буди//»* [20, с. 21]; *«Впала роса кінець проса, кінець біленького, / Взяли Турки два парубки, й мого миленького//»* [20, с. 21]; *«А із Турад до Йвановиц та ішли Татари, / В Іванівцях парубоньки самі господарі // А із Турад до Йвановиц котили сі дині, / В Іванівцях дівчиноньки самі господині//»* [20, с. 21].

Лексеми, що позначають індивіда певної нації чи племені найчастіше акумулюються у іменнику з різними граматичними ознаками (рід, число, відмінок тощо): **ж. р., одн.** – *Гуцулка (Н. в.), Гуцулочка (Н. в.), Гуцулочку (З. в.), Гуцулочко (К. в.)*; **ч. р., одн.** – *Гуцул (Н. в.), Гуцуле (К. в.), Гоцула (Р. в.), Гуцулик (Н. в.), Гуцулика (З. в.), Гоцулину (Д. в.), Гоцулови (Д. в.)*; **множ.** – *Гуцули (Н. в.), Гуцулойки (Н. в.), Гуцулам (Д. в.), в/на Гуцулах (М. в.), Гуцулами (Ор. в.)*.

Також частотним у цій категорії є вживання прикладок, що виступають показником додаткової ознаки номенів на позначення людей. Наприклад: *Коломиць-чорнобривець, Гуцулія-кукурія* тощо. Варто й звернути увагу на те, що В. Гнатюк надає перевагу занотовуванню осіб, що належать до певної нації племені з великої літери.

Підсумовуючи, треба сказати, що: «Назви жителів мають другий ступінь термінологізації, вони використовуються поруч з офіційно закріпленими географічними та етнографічними термінами як диференційованіші позначення, необхідні у мовленні, але зайві у суто науковому описі» [80, с. 93]. Це й зумовлює пов'язаність, аналізованої нами групи з етнографічного збірника Володимира Гнатюка, з термінологією географії. А точніше, як засвідчує наше дослідження, етнічними угрупованнями, що проживають на землях Західної України.

Наступною групою лексем на позначення назв людей у збірнику коломицьких вищезгаданого нами автора є «*Хрестні імена*». Зазначена група реалізується номенами-іменами, що даються нам при народженні (хрещенні). До прикладу: «*Тай, Андрію, муку сїю, колачики печу, / Бігайте ми за Андрійом, до Сигота втечу//*» [20, с. 51]; «*Ой у моім городочку зацвило колосє, / Не буду сї віддавати, чекаю Антосє//*» [20, с. 52]; «*Я забрала вода мости, тай пирикладинє, / Тай нима ким передати листа до Василє//*» [20, с. 52]; «*Ци я тобі ни мовила, ци ни говорила? // Ни види ти конї на ніч най виде Гаврила//*» [20, с. 55]; «*Ой я сира накопала, горівочки нате, / Отворила задні дверці: ходїт сюда, Гнате//*» [20, с. 55]; «*Ей що кому тей до того, що я люблю Гриня, / Я по єго головоньці буду господиня//*» [20, с. 55]; «*Вийди, Грицю, на вулицю зайграй на сопівку, / А я буду*

пізнавати, котру любиш дівку//» [20, с. 56]; «*Ой Данило, пане брате, Данило, Данило, / Як си сєде на коника, дивити сі мило//*» [20, с. 57]; «*Ой Дмитре, каже, Дмитре, тече вода хитре, / Тече вода берегами, ходи, Дмитре, з нами//*» [20, с. 57]; «*Та як будеш воли гонив, заграй у вігранку, / А я буду пізнавати, ци то ти, Іванку//*» [20, с. 58]; «*Ой Іванку, каже, Йванку, не люби Циганку, / Але люби мене руску, біленьку як гуску//*» [20, с. 61]; «*Ой чи я вам не казала, тай не говорила, / За нікого не піду, іно за Кирила//*» [20, с. 63]; «*А що кому тай до того, що я люблю Косьті, / А я Косьті поцілую три рази на мості//*» [20, с. 63]; «*Ой нікого так ни люблю, та єк, того Леся, / Через плечі порошниці, в пазусі кулеша//*» [20, с. 63]; «*Ой у моім городочку мандибурка сина, / Не буду сі віддавати, через Максима*» [20, с. 63]; «*По під гору високую посіяла жито, / Болит мене головонька за тобою, Микито//*» [20, с. 64]; «*На Миколі кучер крем, як на бараночку, / Алеж єму дівчатовька дають доганочку//*» [20, с. 64]; «*Ти Михайло, я Михайло, обасмо Михайли, / Полігаймо в поточину, оба поздыхаймо//*» [20, с. 65]; «*Ой поїхав Николочко у поле орати, / Забув собі Николочко на полудне взяти//*» [20, с. 67]; «*Коло млина ясенина, були би колеса, / Продав жінку за шість шусток шмаркатий Олекса//*» [20, с. 68]; «*Ой Павлику молоденький, Павлику, Павлику, / Які в тебе вічка чорні, як на паперуку//*» [20, с. 68]; «*Гей зацвили сіпожата сино, червоненько, / Ой ніхто так не заграє, як мій Петруненько//*» [20, с. 69]; «*Післала мя моя мати з Пилипом по ябка, / А той Пилип телеп-телеп, порозкидав ябка//*» [20, с. 69]; «*За Романом, за Романом, де Роман подів ся, / Роман пішов по долині тай зазеленів ся//*» [20, с. 69]; «*Ой сиділа на стільчику, доїла біченьку, / За нікого не піду, но за тебе, Сеньку//*» [20, с. 69]; «*Ой піду я у царину, царина дзелена, / Та нікого так ни люблю, як того Симена//*» [20, с. 69]; «*Ей Тимку, каже Тимку, колеги дитинку! // Та колиши, суко, сама, бо ти єго мама//*» [20, с. 70]; «*Ой на горі на високій, на горі, на горі, / Блищали ся тузенята на моім Федорі//*» [20, с. 70]; «*Яка добра капустаця з шафраном, з шафраном, / Яка нічка солоденька з молодим Штефаном//*» [20, с. 70]; «*Танцювалам з великими, а потім з малими, / З ніким мені не так добре, як з тобою, Якиме//*»

[20, с. 71]; «Ой на дубі дрібне листє, на дубі, на дубі, / Ще дрібнійші кучерики на моім **Якубі**!» [20, с. 71]; «Чи ти дівко сказала се, чи ти дівко п'яна, / Що ти пішла ночувати під сьветого **Яна**?!» [20, с. 71]; «Чи ж я тобі ни казала, нелюби **Янтони**, / Припни гуску на мотуску, ни пускай на поли!» [20, с. 71]; «Ану, хлопці, далі враз, най горбата чує, / Най горбата поїт плотом з **Яськом** не ночує!» [20, с. 71]; «Пане брате, товаришу, пане брате **Юзю**, / Ходаки ся попоролі, ходжу на мотузю!» [20, с. 71]; «Не йди, **Юрку**, не йди **Юрку** в нашу мандибурку, / Бо там дівки воли пасут тай здоймлят ярмурку!» [20, с. 71].

Цікавим є те, що найрозповсюдженішою є комбінація вживання номена **Іван** (або його словоформи **Йван**) з лексемою, що демонструє приналежність до етнічної групи – **Подолян**. Це, на нашу думку, пов'язано з високою кількістю людей, які населяли Поділля, та так званою «модою» на ім'я Іван. Проілюструємо вищезазначену тезу на наступному прикладі: «Ой **Іване Подоляне**, мати те родила, / Тай на мою головоньку, шо я те любила!» [20, с. 2]; «Ой **Іванцю, Подолянцю**, нарви ми румянцю, / Нехай я ся нарумяню в неділю до танцю!» [20, с. 2]; «Ой **Йване Подоляне**, файну жінку маєш, / Перед нами бахурами де її виховаєш?!!... Ой **Йване Подоляне**, ти **Подолянине**, / Та за тобов, **Йванино** всі країна гине!» [84].

Що з стосовно кількості зібраних коломийок з цим номеном на позначення назв людей в категорії «**Хрестні імена**», то їх чисельність становить – 66 із 299 коломийок цієї тематичної групи. На другому місті за частотністю вживання розташувався номен на позначення назв людей – **Василь** (32 коломийки з 299).

Дослідник Володимир Гнатюк, окрім чоловічих імен, подає у вищезгаданій категорії й лексеми на позначення імен жіночої половини населення. Наприклад: «Та **Аннице**, біле лице, біле деревечко, / Та що сидиш, не говориш, ласкаве сердечко?!!» [20, с. 79]; «Ой єдну я так не люблю, як тоту **Варвару**, / Як поїду на ярмарок, куплю волів пару!» [20, с. 79]; «Зарік єм се чісник їсти, цибулю зелену, / А ще єм се не зарікав любити **Волену**» [20, с. 80]; «Як **Ганусі** не любити, як **Гануся** ладна, / Я **Ганусю** поцілую і на коня гайда» [20, с. 80]; «А дівчина

чорнобрива, вона звала її **Гапка**, / Її мати породила, як зацвили ябка» [20, с. 81]; «Ой мав же я дівчиноньку, тай звала її **Гасе**, / Ніж я з войска повернув її, вона віддала її» [20, с. 81]; «**Гафієце**, біле лице, жди-ко до суботи, / Куплюж тобі файний рантук тай жовті чоботи // **Гафієце**, біле лице, де єс товар пасла? // Під дубами з парубками, де травиця красна...//» [20, с. 81]; «Якжи **Дзюби** ни любити, коли **Дзюба** ладна, / А на **Дзюбі** штири шубі, кошулька їдвабна//» [20, с. 81]; «**Донько**, каже, моя **Донько**, любім її тихонько, / Та любім її, **Донько**, з тиха, не буде нам лиха//» [84]; «А вже кладка ясинова в двоє її зігнула, / Що носила даруночки молода **Касуня**//» [20, 81]; «Відси гора, відти гора, а відти долина / Межи тими гороньками моя **Катерина**//» [20, с. 82]; «**Ксенько** моя люба, мила, **Ксенько** моя темна, / Груди маєш гарбузові, смерекові стегна//» [20, с. 83]; «Кукуріку, кудкудак, а деж наша **Магда**? // На полиця в рукавици, яка нужда ладна//» [20, с. 83]; «Ой догана, пане брате, догана, догана, / Там то ми ся сподобала дівчина **Малана**//» [20, с. 83]; «Ой за двором, за покоєм, зацвила лелія, / Такої ми ся сподобала дівчина **Марія**//» [20, с. 84]; «Пішов же я на толоку, на толоці чічка, / Не був би я на толоці, коби не **Марічка**//» [20, с. 84]; «Ой калина біло цвила, червоно родила, / Тож то її засадила дівчина **Марина**//» [84]; «Ой по під гай зелененький ходила **Марися**, / Тай махала білов ручков: гультаю, верни ся//» [20, с. 85]; «Ой **Матронко**, пряди тонко, не треба грубити, / Маєш тазду молодого, то тя буде бити//» [20, с. 89]; «Сюда туду улицема, моя хата крайна, / Мою **Настю** хлопці любяч, Бож то **Настя** файна//» [20, с. 89]; «Та ти рубай тото прутє, а я тото кіле, / Нема ліпшої дівчини та від **Одокії**//» [20, с. 89]; «Ой зелена смеречина, зелена, зелена, / Ой то ми її сподобала сусіда **Олена**//» [20, с. 89]; «А **Парасі** віддала її, зістала її вдова, / Тай забула Отче-наш до єдного слова//» [20, с. 90]; «Нима в мени по дівчині, як біленька **Рузе**, / Казала си насукати до димки мотузе//» [20, с. 91]; «Ой кувала зазулечка у лісі на пеньку, / Якась біда набрехала, що я люблю **Сеньку**//» [20, с. 91]; «Сама димка по коліна, червона запаска, / Та ніхто так не гуляє, як **Танька Біласка**//» [20, с. 91]; «Ой там в полі дві тополі, треба одну стягти, / А в **Тодорки** дві дівчині, треба обну

взяти//» [20, с. 91]; «Ой **Явлоньця**, пане брате, **Явдоньця**, **Явдоньця**, / Намалюю на папері, поставлю до соньця//» [20, с. 91]; «Журили ся ой сусіди, журили ся черці, / Ой як би тут передати чоботята **Євці**//» [20, с. 91]; «Ой **Юстина**, пане брате, **Юстина** чічена, / Єк кулешу колотила, в смитану мачсла//» [20, с. 92].

Варто зазначити, що найуживанішим номеном на позначення жіночого ім'я у етнографічному збірнику В. Гнатюка є **Марися** (у 33 коломиїках з 142).

Ще однією великою тематичною групою, де автор демонструє номени на позначення назв людей, є «**Військо**» з підпунктами. Продемонструємо щойно згадані з різновидів на наступних прикладах:

1. **Новобранці (вїбранці, вїбранчики, вибранчиків** тощо): «Пливе чьовен води повен тей вербова ключка, / Минають ті, білявочко, солодкі яблучка. Яблучка ті поминают, ще ті минут данці, / А як мене молодого віберут в **вїбранці**//» [20, с. 185];

2. **Рекрути** (найчастіше зазначена номінація реалізується я в антитезі **рекрут – пан (або богач)**): «Чи я тобі, **пане віте**, межу переорав // Що ти мене, **пане віте**, за **рекрута** віддав? // Ой буду я, **пане віте**, карабін носити, / А за тоє будеш і ти на гілі висіти//» [20, с. 189];

3. **Цісарська служба** (вживання номена **цісар**): «В Рогатинії при долині, в хатині маленькі, / Ой там **цісар** вибирає хлопці молоденькі//» [20, с. 194];

4. **Жовніри** (акумулюється у лексемі **жомняр, жовняр, жовнір, жовнер** тощо): «Ой піду я у **жомняри**, у жомнярах панство: // Коло с..ки реміняки – ціле господарство//» [20, с. 205], «Вишилас ми сорочечку, вишилас ми ковнір, / Люцкі діти господарі, а я бідний **жовнір**//» [85];

5. **Гусари. Гренадіри. Піоніри**: «Та ни одна мамка плачи та ни одна тужит, / Ни одної мамки синок у **гусарий** служит//» [20, с. 226], «Зайшло сонце за віконце, місць за квартиру, / Та де ти се забавлєси, любий **гранатиру**?//» [20, с. 226], «Ой ми хлопці молодії, самі **пігунери**, / Маскалеви до полудні фєстунок розбили//» [20, с. 226];

6. **Каноніри (канонєри):** «Ой їхали канонєри, аж сі мостигнули, / А дівчата Бога просят, щоб сі повернули//» [20, с. 226];

7. **Інфантерія** (де використовується номен на позначення назви людини – *фантерія, піхота, фантиріст* або ж використання цих лексем у поєднанні з прикладкою): «Як я собі полюбила жовняра *піхоту*, / Ані мама не зборонит, бо маю охоту//» [20, с. 227], «Ой ти курко чубатенька, позич мені чубка, / *Фантирісті-розирвисті* не боят сі Турка//»[83];

8. **Урльопники (урльопічок):** «А я в виру воду беру, коромисло гне се, / Ой не люби урльопника, нехай заріже се//» [20, с. 233];

9. **Дівчата про вояків.** Найчастіше зазначаються наступні лексеми на позначення назв осіб: субстантивоване слово *милий (миленький)* – «Казаала ми вороженьки, казали ми люде, / Та що з мого *миленького* добрий жовняр буде//» [20, с. 234], «Ей Тирнопіль, пане брате, Тирнопіль зелений, / Як погляну на милого на *милого* – *милий* вострижений//» [20, с. 235]; лексема *хлопець* – «Ой віддали мого *хлопця*, віддали, віддали, / Коби були кучерики до дому прислали//»[83]; субстантивоване й номен *чорнобривий* – «Там на горі на високі вовес колисав ся, / Там мій *милий чорнобривий* на жомяра вдав ся//»[83]; слово *любко* – «Ой завжсвила колоненька тай сі розцвітає, / Відобрали мого *любка*, тай сі не вертає//» [20, с. 239]. В зазначеному підпункті найчастотнішим є вживання номена на позначення назви людини прикметника *милий (милейкий, миленький)*, що втратив свою частиномовну приналежність та перейшов за своїм значенням у розряд іменника (в 69 коломийках з 153);

10. **Козаки** (з номеном *козак, козаченько, козаченьку*): «Ай віжжиж ти, дівчиночко, та відки, та відки? // Бо я *козак* молоденький з нової Слобідки//» [20, с. 250], «Курила сі доріженька гаєм зелененьким, / Куриє її *козаченько* конем вороненьким//» [85].

Аналізована нами тематична група «*Військо*» знаменується такою вирізняльною рисою як перенесення ознак сукупності людей на номен, який реалізується у числі однини, (переосмислення загального явища на

індивідуальне) до прикладу: *«Як я собі жовняра піхоту, // Ані мама не зборонит, бо маю охоту//»* [20, с. 227]. У зазначеному уривку слово *піхота* вживається у однині, хоча за своїми граматичними ознаками має належати до множини. Відбулося переосмислення лексеми, яка у даному прикладі виступає додатковою ознакою номена *жовняр* і співіснує у залежності, можна сказати, що реалізується у формі так званої прикладки. Такі випадки є доволі частими у етнографічній збірці Володимира Гнатюка.

Детальне дослідження номінації назв людей у вищезгаданому збірнику, дало нам змогу стверджувати, що коломийковий жанр найчастіше відтворює імена, воєнні чини, нації, племена, як варіанти лексем на позначення назв осіб.

2.2. Використання назв тварин у коломийках

Лексичні одиниці, що позначають назви тварин продемонстровані в етнографічній збірці «Коломийки» Володимира Гнатюка перераховані у розділі другого тому – *«Природа»*, підрозділі *«Зьвірі»*, з наступними підпунктами:

1. Ссавці: а) *вівці* (з номенами *баран, баранец, ягниця, вівця*) – *«Ой баране, бараночку, та я твоя вівця, / Укоси мні, бараночку, дзеленого сінця // Бо Бог знає, бараночку, яка зима буде, / Відав мені старій вівци погубочок буде//»* [21, с. 16], *«Баран косив, баран косив, а ягниця гребла, / Таку стирту накидали від землі до неба//»* [21, с. 17]; б) *вовки* (тут акумулюються лексеми *вовк, вовчище, вовча, вовчік*) – *«Бодай тебе, файна душко, вся вороня їла, / А мав же сми одну козу і ту вовча з їла»* [21, с. 17], *«Ой озму я бук у руки, займу вовка д горі, / Из їв вовчік, каже, козу, лишив міні рогі // Ой будеш же ти, вовчику, мене паметати! // Та ни йшов єс до богачи кози бракувати//»* [21, с. 17]; в) *воли* (також використовується номен *корови, сїрі, сері, сиві, сиваники*) – *«Сиваники, сиваники не знали дороги, / Поїхали в березини в березину, пощибали роги//»* [21, с. 18], *«Ой орали сиві воли, орали, орали, / Коби они сїно їли, воду попивали//»* [21, с. 18]; г) *заяць* (*заец, заяц*) – *«Сидит заяць під корчем тай думку думає, / Не давно сї оженив, вже жінки не має»* [21, с. 18], *«Ой коби ви, люде, знали, йшк*

заєц триває: // *На всю нічку траву пасе, в днину си ховає..//* [21, с. 18]; **г) коні** (зазначена підгрупа містить номени *кобила, лоше, лошатко, коник, кляча, кобильчина*) – «*Ой кобила говорила, як ішла до ліса: // Древа я ти не повезу, як ми не даш вівса//*» [21, с. 20]; «*Ой ішов я попід ліски, хрустав я орішки, / Тай прохрустав ворон коня, тепер ходжу пішки//*» [86]; **д) кози** (зазначена підгрупа виражається лексемою *коза*) – «*А я козу вицеркав, зав'єм козі сіна, / Моя коза на публіку на дорозі сіла//*» [21, с. 23]; **е) лис** (категорія реалізується лише номеном – назвою підпункта) – «*Коло млина яворина, коло млина тиса, / Я не піду та до млина, бо ся бою лиса// Не того ся лиса бою, що кури їмає, / А того ся лиса бою, що жони немає//*» [21, с. 23]; **є) пси** (тут продемонстровано такі лексеми на позначення тварин, як *пес, песюк, сучка*) – «*Та я ішов горі селом, пси на ня брехали, / Та я метав по дві бульби, аби утихали//*» [21, с. 24], «*А біг пес біз вовес, сука біз пшелицю// Загубив пес штани, а сука спідницю//*» [21, с. 24], «*Чи я тобі не казала, песюку, маленький, / Абис тогди не дзявулив, як прийде миленький//*» [21, с. 24]; **ж) свині (свиня)** – «*Свині в ріпі, свині в ріпі, телята в капусті, / Не виганяй, пане брате, най ми будут тлусті//*», «*По під море свиня оре, а когут волочит, / А дівчина чорнобрива борозди толочит//*» [21, с. 24].

2. Птахи: **а) бузьки** – «*Ой до Рузьки, парубочки, до Рузьки, до Рузьки, / Рузька ходит по болоті тай щупає бузьки// Добрий вечір, Рузуненько, с чорними вочима, / Чи багато маєш бузьків на завтра з яйцєма?//*» [21, с. 25]; **б) воробці** (акумуляються у жіночому (*воробчиха*), чоловічому (*воробец*) та середньому (*воробятко*) родах) – «*Воробец збив горнец, воробчиха миску, / Воробятко сиротятко дістало по пуску//*» [21, с. 26]; **в) гуси** (зазначена підгрупа представлена трьома лексемами – *гусочка, гуска, гусачок*) – «*Там на ставі гуска, гуска крилоньками плюска, / А за нею гусачок до дому не пуска//*» [21, с. 26]; **г) жайворонок** – «*Ой засьпівай мені пташку, сьпівай жайворонку, / По над мої чорні брови, по над головоньку//*» [21, с. 26]; **г) журавлі (журавель)** – «*Ой ни ходи, журавелю, до возира пити, / Бо засіло два Лишеньки, хотят тибе вбити//*» [21, с. 26]; **д) зазуля** (номени зазначеної пташки мають ще варіанти *зазулечка,*

зазулейка) – «*Чи чули ви, добрі люде, таке дивуване, / Що кувала зазулечка в другий день по Йвані//*» [21, с. 29], «*Ой кувала зазуленька, тепер не чувати, / Полетіла в темні ліси нічку ночувати//*» [21, с. 26]; **е) качки** (вживається у різних граматичних формах: жін. р., одн. – *качка*; чол. р., одн. – *качур*; множ. – *качури*): «*Стоїт качка над водою, а качур на кладці, / Ой питає сі качуройко : Що тобі на гадці? // Ой качури, качуройку, пчола мі вкусила; // Я ї буду памітала, поки буду жила//*» [21, с. 30]; **є) кіс (кос)** – «*Ой сів кіс на покіс, тай став щебетати; // Порадь мені, пане брате, де дівчину взяти// Пораджу ти, пане брате, у нашого віта, Чорнобрива, румянька, лише неробітна//*» [21, с. 30], «*Кос горівку, мамко, не пє, а піпу не курит, / Та знає го псова мати, чим овун ся жури//*» [21, с. 30]; **ж) коростіль** – «*Ой не літай, коростелю, по під чорну стелю, / Не натрісай вечероньки мому приятелю//*» [21, с. 30]; **з) кури** (реалізується в лексемах *курка, курочка, куронька, когудец, когудик* та асоціативних номенах – *тютя, кокошка*) – «*А у лісі на орисі сиділа кокошка, / Сивенькая, біленькая тай чубата трошка//*» [21, с. 31], «*Ой запійте, кури, рано, запійте куроньки, / Іно мене не запійте коло дівчиноньки//*» [21, с. 30]; «*Тютю, тютю, чубатенька, пуцу ті до хати, / А ти будеш яйці нести, я буду ховати//*» [21, с. 30]; **и) лебеді** – «*По під гору високою летіли лебеді, / Ой вже мене омовили Занькові медведі//*» [21, с. 33]; **і) орел** (в підпункті зазначений номен *орлята*) – «*Молодії орлята, позичте ми крилят, / Нехай же я там полечу, де ніхто не биват!//*» [21, с. 33]; **ї) орябка (орябочка)** – «*Ой пішла ма білявина ой на полюване, / Орябочку ми сплює на ранне сніданє//*» [21, с. 34]; **й) перепелиця** – «*Ой нікому так не гаразд, як перепелици, / Вона сяде тай співає в зеленій пшеници//*» [21, с. 34]; **к) синиця** – «*Ой чи знаєш, пане брате, лісову синицу, / А вна собі спроважєє в ночи вечерницу// А в синиці такий тулуб, як горіх волоский, / Семеро дітий годує, там то розум хлопський//*» [21, с. 34]; **л) сікора (сікориха)** – «*А сікора робит кола, сікориха сапи, / А сікора їди кіньма, сікориха псами//*» [21, с. 34]; **м) сова** – «*Ой на горі на колоді бавили сі сови, / А як сова сову дзигла, аж колода дригла//*» [21, с. 34]; **н) сокіл** (продемонстровано номенами на позначення назв

птахів **соколонько, сокіл**) – «Ой заспівай, защебечи, сивий соколоньку, / Понад мої чорні очі, понад головоньку// Ой заспівай, защебечи, мій миленький пташку, / Мене мати породила на біду на тяжку//» [21, с. 34]; **о) соловії** – «Соловію, гречку сію, **соловію** вяжу, / **Соловію** мій маленький, з ким я спати ляжу?//» [21, с. 36]; **п) яструб** – «Та **яструбе** білокрилий, тось ми курку зперив, / О роченьку сегорішний, точь ми ся навкимив//» [21, с. 36].

3. Риби (підрозділ представлений лише однією варіації попередньо згаданого номена – **рибка**): «Меджи двома берегами вода каламутна, / Меджи двома озерами **рибка** баламутна//» [21, с. 36], «А під мостом **риба** с фостом, коби ї їміти, / Щоби мому миленькому на вечір зварити//» [84].

4. Пчоли (ця тваринна номінація згадана автором лише в такому варіанті): «Ой на вчора, ой на вчора вкусила мя **пчола**, / Не велика тота ранка, загоїт коханка//» [21, с. 36].

5. Воші (вуши, вош): «А мій тато бив стрілець, купив си фузію, / Забив **вош**, вкинув в борщ на саму вілію//» [21, с. 36], «Бантромії везе гній на старих санчищох, / А все їде, спочиває, бє **вуши** в портчищох//» [86].

Детальніше сформувані уявлення про явище тваринної номінації, що продемонстрована автором у етнографічному словнику, нам допоможе розуміння поняття мовної картини світу. У широкому розумінні МКС є сукупністю слів, словосполучень, морфологічних формативів, граматичних категорій, лексико-граматичних класів слів і синтаксичних конструкцій. Ю. Апресян визначає її як «мову тлумачень», яка є найбільш ясною і «формалізованою» у сучасній семантиці [2, с. 37]. Як результат певного способу відбиття реальності у свідомості людини через призму мови та національних, історико-культурних особливостей її носіїв радить розглядати МКС І. Сукаленко, зауважуючи, що вона будується на відчуттях, уявленнях, сприйнятті й мисленні людини, диктує норми поведінки, систему цінностей, які впливають на формування й узагальнення понять [76, с.164]. Отже, на нашу думку,

простудіювавши коломийкову номінацію через призму МКС ми зможемо усвідомити широкоаспектність називання в тваринному світі і не тільки.

МКС у аналізованому нами фольклорному жанрі реалізується у такому базовому художньому засобі як епітет (з прикметником частиномовним вираженням). Це нам дало змогу усвідомити типові уявлення про різноманітних тварин наших предків, побачити не просто слово (лексему) у фольклорній канві, а й пізнати всю різноаспектність (різнобарвність) того чи того номена. До прикладу, ми вже аналізували вище лексеми, що входять до підрозділу **Ссавці** з підпунктом **в) воли (корови)** у якому реалізуються номен *корови, сірі, сері, сиві, сиваники*, за рахунок осмислення цього варіаційного семантичного поля ми можемо побачити одновимірне зображення, що складається лише з усвідомлення значення поданих слів. На відміну від випадку, у якому ми проаналізуємо номен у поєднанні з його ознакою (у коломийковому творі епітетом): *«Ей чийж то **воли сері** поплили без річку, / Коби я знав, що то мої, йшов бим на всю нічку//»* [21, с. 18], *«Ой чий то **сірі воли** без Дунай поплили?// Чи не мої дівчиноньки, коби не займили//»* [21, с. 18], *«Воли мої **сіренькії**, пас би я вас, пас, пас, / Ой як прийде неділенька, порізав би я вас//»* [21, с. 18], *«Ой орали **сиві воли**, орали, орали, / Коби они сіно їли, воду попивали//»* [21, с. 18]. У зазначених прикладах можемо побачити, що уявлення про тваринну номінацію розширюється за допомогою додавання до неї епітета з значенням кольору, що і допомагає уявити справжній вигляд тварини, тобто більшою мірою усвідомити значення поданої лексеми.

Проілюструємо ще вищезазначене явище на прикладі номену з підрозділу **Птахи** з підпунктом **з) кури**, що реалізується в лексемах *курка, курочка, куронька, когудець, когудик* та асоціативних номенах – *тютя, кокошкай*. Епітети, що вживаються з аналізованим номеном більш широкоаспектно описують тварину, ніж у попередньому випадку, де було продемонстровано лише окрас, як класифікатор ссавця: *«Заприжу я когута тай **курку чубату**. / Тай поїду на Майдан по жінку богату//»* [21, с. 32], *«Когутику **гребенистий**, когутику **сивий**. / Чому тебе ястріб не вбив, який **ти шісливий**!// Когутику*

грибінатий, не гребти петрушку, / Бо тя скажу порубати милому на юшку//» [87], «Ізза гори високої їхали Вірмене, / Купували когутика біленького в мене// А я цього когутика не продам, не продам, / Бо цесь в мене когутичок великий господар//» [21, с. 32], «А у лісі на орісі сиділа кокошка / Сивенькая, біленькая тай чубата трошка//» [21, с. 31].

Отже, аналіз художніх засобів, що існують у коломийках поряд із досліджуваними нами номенами і формують МКС етнографічних збірок Володимира Гнатюка, яка розширює поняття про те чи інше явище, акумулює детальніший опис студійованого явища.

2.3. Назви на позначення артефактів

Найчастіше у коломийках згадуються назви військових артефактів, які при творенні МКС демонструють і свій символічний підтекст. Повертаючися до аналізу першого тому етнографічної збірки коломийок, зібраних Володимиром Гнатюком, можемо побачити, що підходящі нам лексеми подані у розділі «**Військо**», де подано підрозділ «**Ріжні роди оружя**»:

1. **При кони** (в коломийках цієї групи наявна лише назва на позначення артефакту **мундур**): «Ой щож мені біда вдіє при тій фантерії? // А я мундур випуцую, а сам до Марії// Ой щож мені біда вдіє при тії драгоньці? // А я коня випуцую, а сам до Явдоньці//» [21, с. 228];

2. **Карабін**: «Ой мамуню, мамунцуцю, а я ваш синочок, / Ой ви мене годували під **карабіночок**//» [21, с. 228], «Та я ходив, та я ходив, та я знаходивши сьи, / Мої сини поганьнют, я ще ни жинив сьи// Мої сини поганьнют, бирут сьи косити, / А я хлопиц молодий **карабін** носити»; «Карабіни, карабіни, бодай ви горіли, / Бодай мене молодого плечі не боліли// Карабіни, карабіни, сто соть вашу маму, / А як я вас не покину, то вас кину в яму//» [21, с. 232]. Зазначений номен має символічне значення війни, чоловічого дорослішання, так званої ініціації у ті часи, яка знаменувала перехід хлопчика у чоловіка, який повинен боронити свою державу.

У підрозділі «*Козаки*» згадуваного розділу акумулюються такі відомі всім українцям номени, як *дудочка, вишневий садок, червона китайка, коник вороненький*. Вони існують у тісному зв'язку з загальновідомою ознакою (епітетом), що вживається на постійній основі з ним.

Дудка – це не лише один з найдавніших українських музичних інструментів, а й образ спокою, умиротворення, чистоти нашого народу його правдивості. Також зазначений артефакт акумулюється в коломийках зі значенням веселощів, радості, до прикладу: «*На городі вишня, вишня, під коріня вишня, / Грав козак на дудочку, щоб дівчина вийшла// А дівчина вийшла, вийшла, і си з боку стала: // Не грай, не грай, козаченьку, бом сьи нагнівала//*» [21, с. 249].

Також часто згадується у аналізованій нами тематичній групі номен *явір*, що є символом чоловічого начала. Та в залежності від епітета, який вживається поруч з ним, має різне значення. Якщо взяти словосполучення, що формує МКС з прикметником *зелененький*, то така смислова конструкція буде трактуватися як прихильність, взаємну любов закоханих. Але якщо ж навпаки, описується як *явір схилився над водою*, або ж *вирваний з корінням*, то значення є протилежним – журба, нещасливе кохання, зневіра у світовому ладі тощо: «*Стоїт явір над водою, на воду схилив ся, / На козака негодонька, козак зажурив ся// Не рад явір хилити ся, вода корінь мие, Не рад козак журити ся, само серце ние//*» [84]. Зазначений уривок характеризується паралелізмом, на одному тлі описують тотожні почуття дерева й нещасного козака, якого застала негодонька (лиха година). Це явище є досить поширеним в українському фольклорі.

Не можна не згадати всім відомому лексему, що використовується на позначає назви артефакту – *китайка* (тканина, що була привезена переважно з Китаю), яка творить МКС з означуваним словом червона: «*Ой на горі жито, жито, там козака вбито, / Та червонов китайчинов личенько накрито// Ішли дівки жито жати тай пожалували, / Підоймили китаєчку тай поцілювали*» [21, с. 252]. Згаданий номен на позначення артефакту символізує козацьку доблесть,

червоний колір – кров, пролиту у відважному бою. На цьому прикладі чітко видно, як використання епітета творить якісно новий рівень художнього мислення, який вибудовує МКС.

У групу сталих образів українського фольклору входить і номінація **коник**, яка вживається найчастіше з епітетом вороненький: *«Іде бричка невеличка, коник вороненький, / Козаченько чорнобривий, тото мій миленький//»* [21, с. 252]. Ця лексема символізує вірного друга, побічника, який хоч і мовчаням, але розрадить у будь-якій скрутній ситуації, заспокоїть поглядом і співчутливим фирканням.

Наступним артефактом виступає номен **вишня**, що в коломийках, зібраних Володимиром Гнатюком, найчастіше згадується у множині (**вишні**) або переходить у прикметник (**вишневий**), який характеризує лексеми, виражену іменником (**садок**): *«Ой козаче, козаченьку, солодкий медочку, / В вікні сиджу, тебе виджу в вишневім садочку//»* [21, с. 252]. За своїм символічним значенням **вишневий садок** прирівнюється до чоловічої і жіночої краси, яка найбільше розкривається у молодому віці. Також може трактуватися як чистота (цнотливість) душі і тіла. Тому у фольклорних піснях частим тлом, для використання цієї символічної комбінації, є зустріч двох молодих людей протилежної статі (переважно закоханих одне в одного).

І оснання знайдена нами у етнографічній збірці лексема, використовувана українським народом – **дорога** (**дороженька**, **доріженька**): *«Курила сі доріженька гаєм зелененьким, / Куриє її козаченько конем вороненьким//»* [21, с. 249], *«Іде козак дорогою, ноженьками креше, / За ним, за ним дівчинонька чорні коси чеше//»*[87] , *«Ой на грушці білий цвіт, та вже опадає, / Любив козак дівчиноньку, та вже покидає, / Ой нехайже покидає, як сам собі знає, / Щасливая дороженька, куда він думає!»* [21, с. 249]. На нашу думку, зазначений номен характеризує показ життя головних героїв коломийок, саме через нього ми усвідомлюємо особистісні орієнтири та цілі персонажів. Адже дорога у одних піснях становить позитивне значення, у інших негативне. Розглядаючи лексеми

під іншим кутом, можна віднайти наступне трактування – ініціація, становлення особистості людини, як це продемонстровано у першому уривку.

Отже, зазначені нами різновиди номінації артефактів стали потужним джерелом для створення символічної МКС, яка дала нам уявлення про тогочасну буденність населення України. Ми усвідомили, чого наші предки боялись, а що вважали хорошим знаком, які чесноти для них були прийнятні, а які висміювались громадою, які індивіди зазнавали цькування тощо.

2.4. Номінації з рослинного світу

Номени цього підрозділу акумулюються у другому томі етнографічного збірника Василя Гнатюка, а саме в розділі «**Природа**» з підрозділом «**Ростини**» з наступними підпунктами:

1. **Барвінок** (у зазначеному підпункті використовуються номени **барвінок, барвіночок**): «*Вчора біла ниділенька, нині пониділок, / Посіяли дівке руту, вродив сі барвінок//*» [21, с. 9], «*Ой чий же то садок, садок зацвив так біленько? // Постелив ся барвіночок по землі низенько//*» [21, с. 9].

2. **Бразилія (бризілля)**: «*Попід гору високою росте бразилія, / Таки піду до милої, лиш прийде неділя//*» [21, с. 10], «*Я посію бризілля мижі бураками, / То найліпша білявина мижі парібками//*» [21, с. 10].

3. **Васильок** (тут є частотним вживання лексеми **василь, василик, васильочок**): «*Ой василю, василику, люблю ті пахати, / Та роди сі, василику, коло мої хати//*» [21, с. 10], «*У мойому городочку росте васильочок, // А то мому миленькому буде на віночок//*» [87].

4. **Дуб** (окрім зазначеного слова акумулюється й інші варіація лексеми – **дубочок**): «*Не стій, дубе, край дороги, лихо тобі буде, / Гилє маси зелененьке, обрубують люде//*» [21, с. 10], «*Ой дубочку росохатий, маю на тя гадку, / Гадаю тя порубати миленькій на хатку// Гадаю тя порубати тай помітувати, / А із тебе своїй милій хатку збудувати//*» [21, с. 11].

5. **Зіле (зіля):** «Солодка ма, білявчино, ти мій солодчику, / То будеме зіля рвати в вашім городчику// Ай будеме зіля рвати, город городити, / Ай будеме, солодчику, з зільом говорити//» [21, с. 11].

6. **Калина** (номени на позначення назв рослин у зазначеній категорії представлені словами **калина, калиночка, калинонька**): «Ти червоная **калино**, чого в лузі стоєш?// Та ци ягід ти жалуєш, ци ся сушу боєш?// Та бо ягід не жалую, ни ся сушу бою, / Та я стала та думаю, чим засвити маю// Та бо зацвину чирвоно, мене люди знають, / Та ми червоні **калинї** гіля обламають//» [21, с. 11].

МКС твориться за допомогою постійного епітета **червона**, що вказує на добробут, щастя і спокій українського народу. Як червоніє калина, так і буяє мир у родині та Україні: «Ой зацвила **калиночка** недалеко хреста, / А я пішла, наломала, до дому принезла//» [21, с. 12], «Ой зацвила **калинонька** нидалеко хреста, / А я пішла, наломила, до дому принесла// Подиви сї, мамуненько, який цьвіт біленький!// Котрий хлопець чорнобривий, то той мій миленький//» [21, с. 12].

7. **Коноплі:** «Ой виліз я з **конопель**, взяв ся за під боки: // Подивіт ся, дівчатовька, який я високий//» [21, с. 12].

8. **Липа** (де використовуються номінації **липа, липка**): «Стоїт **липа** над водою, **липко-ж** моя, **липко!** // Всі дівчата на гуляню, а мої не видко//» [21, с. 12].

9. **Ліщина** (в зазначеному підпункті продемонстровані варіації на позначення слова з тим же лексичним значенням, як **ліщинонька, ліщаниця**): «Ой шуміла **ліщинонька** від вітру буйного, / А ще буде раз шуміти від голосу мого//» [21, с. 12], «Ба чому ти, **ліщанице**, така не вродлива?// Зима була студененька, мене зморозила//» [21, с. 12].

10. **Меліса (меліса):** «Ой у моїм городочку зацвила **меліса**, / Ой не піду до милого, бо сї бою лиса//» [21, с. 12].

11. **Ожини:** «По під тоті полонини зродили **ожини**, / Тож то ми сї сподобали очинька в дівчини//» [21, с. 12].

12. **Отава (отавина):** «Ой я йшов горі лугом, тай горі лугами, / Та шуміла **отавина** мені під ногами//» [21, с. 13].

13. **Пшениця** (з різновидами номінації – **пшеничина, пшениченька**): «Ой сїялам **пшеничину** на високім мосьці: // Рости, рости **пшеничино**, підеш серед госьці//» [21, с. 13], « Ей дуйна-ж, моя дуйна, **пшениченька** буйна, / А я би іще радніща, як би ще буйніща//» [21, с. 13].

14. **Розмайрин** (зазначений підпункт вміщує такі лексеми на позначення цього слова, як **розмайрин, розмай, розмайочок, розмарин**): «По під гаєм зелененьким ходи мій миленький, / Та збирає на неділю **розмайрин** дрібненький// На що тобі, мій миленький, **розмайрин** дрібненький? // На неділю за капелюх, бо я молоденький//» [21, с. 13], «Ой по під гай зелененький ходит мій миленький, / Та збирає за капелюх **розмай** зелененький// На що тобі, мій синочку, того **розмайочку**? // Ти не знаєш, моя мамко, що за головочку//» [84], «Ой по під гай зелененький ходит мій миленький, / Заложив си за капелюх **розмарин** дрібненький// На що тобі, мій миленький, **розмаю** з під гаю, / Я для тебе на неділю дві пави тримаю//» [21, с. 13]. Варто зазначувати, що згадувана лексема у поєднанні з епітетом **дрібненький, зелененький** творить символічне поле МКС, яка за своїм значенням дорівнює магічному знаряддю, що дарує довголіття та відлякує злих духів (нечисть). Також символізує ніжність та чуттєвість відносин.

15. **Рожя:** «Ой я **рожі** не садила і не підливала, / Сама ми сї красна **рожа** в саду виховала// Ой я **рожі** не садила, сама **рожі** сходить, / А я хлопці не чарую, сам до мене ходит//» [21, с. 14]. Цей номен на позначення назви рослини у поєднанні з ознакою, що виражена прикметником **красна** має символічне значення. Використання цієї конструкції у коломийках трактується як – символ дівочої краси та чистоти (цнотливості).

16. **Росада:** «Я с переду, я с переду, а Мариська в заду, / А Мариська в середині продає **росаду**//» [21, с. 14]

17. **Рута** (з варіативною названою **рутка**): «Сїю **руту**, сїю **руту**, **руту** підливаю, / Росте **рута** зелененька, на вінок сховаю//» [21, с. 14], «**Рута** моя

зелененька, **руто** моя дрібна, / Сховаю тя на неділю, / будеш ми потрібна//
Рутко-ж моя зелененька, **рутко-ж** моя яра, / Сховаю тя на ниділю, але ще не
зара//» [87].

18. **Садовина**: «Моя душко солодонька, я за тебе гину, / Ой шчо тебе не
видати черес **садовину**//» [21, с. 14].

19. **Татарка**: «Там на горі, на високі, зацвила татарка, / А Васильцьо і
Касунє, то си єдна парку//» [21, с. 14].

20. **Трава**: «Ей підемо, пани брати, в вишневий садочок, / Тамка **трава**
зилиненька лиш по поясочок//» [21, с. 14].

21. **Тринда**: «А моім городочку та зацвила **тринда**, / Такого-м си
полюбила, шчо всім дівкам кривда//» [21, с. 15].

22. **Чічки**: «Ой поїхав мій миленький тай у дорожічку, / Забулам му
наказати за рожеву **чічку**//» [21, с. 15].

23. **Явір** (акумуляюється у формі лексеми **яворик**): «А у поли керничина,
в ній вода не чиста, / Нападало з **яворика** зеленого листа//» [21, с. 15].

Висновки до II розділу

1. Найчастотнішим номеном на позначення назв осіб у категорії «Хрестні імена» є *Іван (Йван)* – його чисельність становить 66 поміж 299 коломишок цієї тематичної групи. На другому місті розташувалась лексема на позначення назв людей – *Василь* (32 коломишки з 299). Що ж стосовно жіночих імен, то найуживанішим тут є *Марися* (у 33 коломишках з 142).

2. У підрозділі 2.2. ми з'ясували, що у категорії **Ссавці** найуживанішою є номінація *воли (корови)*, яка реалізується у словоформах *корови, сїрі, сері, сиві, сиваники*. Завдяки осмисленню цього варіаційного семантичного поля ми зрозуміли, що можна побачити одновимірне зображення, що складається лише з усвідомлення значення будь-яких слів. На відміну від випадку у якому ми б проаналізували номен у поєднанні з його ознакою (у коломишковому творі епітетом): «*Ей чийж то воли сері поплили без річку, / Коби я знав, що то мої, йшов бим на всю нічку//*» [21, с. 18], «*Ой чий то сїрі волі без Дунай поплили?// Чи не мої дівчиноньки, коби не займили//*» [21, с. 18], що і допомагає нам творити коломишкову МКС.

3. Також МКС творить символічне значення лексем, яке ми простудіювати через призму назв артефактів. Найархаїчнішою, на нашу думку, є номінація *дорога (дороженька, доріженька)*, що за своїм вторинним значенням трактується, як ініціація, становлення особистості людини.

4. Рослинна номінація є менш частотною категорією порівняно з трьома попередніми, усього віднайдено 138 одиниць. Згадані лексеми були дослідженні у контексті їх символічних можливостей у структурі МКС. До прикладу: епітет *червона*, у коломишці «*Ой зацвила **калиночка** недалеко хреста, / А я пішла, наломала, до дому принезла//*» [21, с. 12], вказує на добробут, щастя і спокій українського народу. Як червоніє калина, так і буяє мир у родині та Україні. Також символізує дівочу невинність, не дарма говорять «ламати калину» – втрачати цнотливість.

РОЗДІЛ 3

ФОНЕТИЧНІ І ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РІЗНИХ ГРУП НОМІНАЦІЙ УКРАЇНСЬКИХ КОЛОМИЙОК

Проаналізувавши структуру коломийкових номінацій у трьох томах етнографічного збірника Володимира Гнатюка та фольклорних архівів Львівського національного університету імені Івана Франка, присвячених с. Липовиця, ми зрозуміли, що варта уваги й синтаксична та фонетична організація зазначеного жанру, що побутує у західному регіоні України. Адже словосполучення з стрижневими словами різного частиномовного вираження слугують часто для опису яскравих психологічних характеристик, широкої гами почуттів, емоцій, дій тощо. Що ж стосовно фонетичного аналізу слів, вжитих у коломийках, то його систематизація допоможе нам усвідомити специфіку мовлення досліджуваної нами території. На основі територіальної приналежності (Івано-Франківська, Львівська, Тернопільська та Закарпатська обл.), було встановлено говір, який побутує у цьому ареалі – Лемківський. Його фонетичні та лексико-граматичні особливості у контексті номінації ми і будемо розкривати у підпунктах третього розділу.

3.1. Фонетичні особливості вжитих у коломийках слів

Лемківський говір вирізняється з-поміж інших говорів української мови своєю архаїчністю. Найбільшу спорідненість виявляє з надсянським і бойківським говорами південно-західного наріччя [35, с. 69]. І.Зілинський, охарактеризувавши ареал Північної Лемківщини, констатував: «Там живе людність, здебільша ще й тепер, своїм власним життям, у тяжко доступних околицях, де поодинокі села, а то й цілі групи сіл, нероз'язані від світу. Через те там збереглося багато стародавніх слів, форм і звуків, які на долах уже давно позагибали, і там витворилося чимало місцевих говірок і цілий ряд більших говорів, що належать до т.зв. архаїчних, стародавніх

діалектів» [37, с. 342]. Окрім географічного положення Лемківщини на околиці основної української етнічної території з її мовотворчими ядрами, специфіку лемківського говору зумовили ще й впливи польсько-словацького оточення. Найвиразніше лемківські говірки виявляють свої особливі риси на фонолого-фонетичному та лексичному рівнях. На підставі опрацьованих мовознавчих досліджень та власних експедиційних записів можна виділити прикметні риси північнолемківських говірок на таких мовних рівнях:

а) акцентуаційному і фонетичному:

1) фіксований наголос на передостанньому складі (т.зв. парокситонеза): *де/рево* «дерево», *ка/пел'ух* «капелюх», *'перо* «перо», *пи/рогы* «вареники»; *апты/карск'її* «аптекарьський», */росне* «3 ос.одн. від рости», *прова/дити* «супроводжувати», *с/тискат* «3 ос.одн. від стискати», *тра/тити* «загубити»;

2) ствердіння м'яких приголосних у позиції кінця слова: *г'їст* «гість», *'кам'їн* «камінь», *о/желед* «ожеледь», *'палец* «палець», */рад'їст* «радість», *т'їн* «тінь», *в'їделец* «виделка», *за/калец* «глевкий шар хліба тощо», *'жолуд* «жолудь»;

3) ствердіння суфіксальних *з, ц, с* перед *к*: *бо/гак'її* «багацький», *ку/пецк'її* «купецький», *'сел'ск'ї* «сільський», */уз'ко* «вузько»;

4) наявність альвеолярного приголосного [л']: *да/л'еко* «далеко», *ка/вал'ец* «шматок», */л'едв'ї* «ледве», *л'ем* «лише», */л'емкы* «мн. від лемко», *л'ен* «льон», *пал'ец* «палець», *с/мал'ец* «смалець»;

5) реалізація твердого *н* в позиції перед *к* як задньоязикового *ŋ*: *бо/деґка* «дерев'яна посудина, в якій роблять масло», *бо/жеґкати* «бідкатися, зітхати до Бога», *боґк* «гедзь», *йаб/л'їґка* «яблунька», *пал/л'їґка* «горілка», *сту/деґка* «джерело»;

б) наявність, в основному, оформлення слів без протетичних приголосних: *'астр'аб* «яструб», *'Осип* «Йосип» (але *'Йеґка* «Єва»), *он* «він», *'она* «вона», *'ор'ї'х* «горіх», *'осмиї* «восьмий» (*осем/нац:ет* «вісімнадцять», *осем/дес'ат* «вісімдесят», *осем/сто* «вісімсот»), *'остриї* «гострий», *уж* «вуж», *уз/дечка*

«вуздечка», *уздо* «вузько», *узлики* «мн. від вузлик», *уйко* «дядько», *улиї* «вулик», *улиц'а* «вулиця», *ухо* «вухо» та ін.;

7) перехід початкового приголосного *в* у *з* (перед дзвінким приголосним) і в *х* (перед глухим приголосним): *з'д'івець* «вдівець», *з'ласний* «власний», *з'митис'а* «вмитися», *з'мерти* «вмерти», *з'ночи* «вночі», *хто'пити* «втопити», *х'чити* «вчити»; *з болот'і* «в болоті», *з вод'і* «в воді», *з дьрвах* «в дровах», *з зимл'і* «в землі», *з л'іт'і* «влітку», *з не'д'іл'у* «в неділю», *з озер'і* «в озері», *х пол'у* «в полі», *х комор'і* «в коморі», *х соб'і* «в собі», *х т'іхиж'і* «в тій хаті»;

8) наявність у міжслівній фонетиці *сандгі дзвінкого* типу (глухий приголосний (позиція кінця слова) перед наступним дзвінким, сонорним приголосними або голосним (позиція початок наступного слова) реалізується як дзвінкий): *йаг дуб* «як дуб», *льж бы* «лише б»; *болид н'а голова* «болить мене голова», *йаг виво'зили* «як вивозили», *йаг йем с''н'іваў* «як я співав», *наж нар'ід* «наш народ», *р'із вел'кый* «ріс великий», *п'риймуд в ш'колу* «приймуть в школу», *таг мусит б'йти* «так мусить бути», *тиг л'удей* «тих людей»; *в л'із ідут* «в ліс ідуть», *йаг оген* «як вогонь», *таг у нас б'было* «так у нас було», *ход Андр'і'ї'н'іде* «хоча б Андрій піде».

Серед особливостей північнолемківських говірок, які властиві й іншим карпатським говорам, можна назвати:

1) збереження розрізнення *и* (переднього ряду високо-середнього підняття) – *ы* (заднього ряду високо-середнього підняття): *б'йти* «бити» і *б'йти* «бути»; *в'йти* (напр., в'йти гніздо) і *в'йти* (напр., в'йти вовком); *лишка* «лисиця» і *льжка* «ложка»; *даї ми* «дай мені», *з'робиў ти* «зробив тобі» і *мы, ты* (ми, ти – особовий займенник);

Також носії північнолемківських говірок послідовно зберігають (підтримані наявністю і в інших південно-західних говорах української мови) ще такі риси:

1) дорсально-палатальну вимову (дуже м'яка вимова з призвуком шиплячого) звуків *з, ц, с* як *з'', ц'', с''*: *з'іл'а* «зілля», *з'ів'ялий* «зів'ялий»,

з''в'ізда «зірка»; *ц''вак* «цвях», *ц''в'іркун* «зоолог. коник», *ц''в'іток* «квітка»; *баб'ратис''а* «бовтатися руками в чому-небудь рідкому», *м'іс''ачок* «пестлива форма до місяць», *молод'іс''і* «пестлива форма до молодий», *с''ц'ус* «штабель, рівно складений ряд дров», *с''ідити* «сидіти», *т''іс''н'ава* «тіснота», *'шчес''т'а* «щастя», *'с''вато* «свято», *'йас''н'ітис''а* «ясніти, сяяти»;

2) реалізацію д, т як г, к у деяких формах: *'г'іука* «дівчина», *'к'існи* «тісний», *'к'іс''н'ава* «тіснява», *'к'істо* «тісто»;

3) відсутність подвоєних приголосних в іменниках середнього роду на **ije*: *'жит'а* «життя», *з'дан'а* «завдання», *'з'іл'а* «зілля», *су'шын'а* «сушіння», *чи'тан'а* «читання».

б) граматичному (морфологічному і синтаксичному):

1) закінчення *-ом* в орудному відмінку однини іменників жіночого роду та узгоджених з ними прикметників, займенників (прикметникового типу): *д'ім п'ід бл'ахом* «дім, перекритий бляхою», *'добр'ом 'жоном* «доброю дружиною», *'руком* «рукою», *зо мном* «зі мною», *'собом* «собою». Варто наголосити, що таке закінчення є домінантним на території Північної Лемківщини, проте в південно-східних і південних говірках наявне також і закінчення *-оу*: *зо с''в'ічкоу* «зі свічкою», *ба'нуу за 'мамоу* «сумую за матір'ю»;

2) стягнена форма із закінченням *-ой* в родовому відмінку однини прикметників та займенників (прикметникового типу) жіночого роду: *'доброї, з 'вел'кої х'мары* «з великої хмари», *з 'жыл'ної к'ровы* «з венозної крові», *вы'сокої ш(ч)колы* «вищої школи», *'мойої 'сестры* «моєї сестри», *'нашої 'води* «нашої води»;

3) закінчення *-ы(и)* в називному відмінку множини прикметників та займенників (прикметникового типу) у всіх родах: *'б'ілы, 'добры, 'жадны* «жодні; ані одні», *здо'ровы, т'верды*;

4) уживання прийменника *през, пред* «через», а також префікса *пре-*: *ба'вилис''а през 'ц'іли ден, през 'зиму не 'было ро'боти, 'ішоу през л'іс*; зі значенням причини: *з'гинуу през 'него; превер'тати* «перевертати»,

предви/д{жати «передбачати», *пред/м'іс''ц'а* «передмістя», *предов/шыткым* «передусім»;

5) уживання словотворчої частки *да* замість *де*: *'дахто*, *'дашто*, *да/кому*, *да/коли*, *'дагде*.

Серед граматичних рис північнолемківських говірок, властивих й іншим карпатським говорам, можна назвати такі:

1) закінчення *-и* (<*и) з чергуванням [г], [к], [х] // [з], [ц], [с] в називному відмінку множини іменників чоловічого роду: *во/йаццц*, *'волццц*, *па/р'ї'бцц*, *па/стусцц*, *п'тасцц*, *рус/нацц*, *с/лузцц*, *хро/бацц*;

2) закінчення *-а* в орудному відмінку однини прикметників, займенників (прикметникового типу): *б'їлыма*, *кот/рыма*, *мо/їйма*, *'нима*, *твер/дыма*, *'тыма*;

3) наявність енклітичних форм особових, зворотного займенників в родовому і знахідному відмінках: *(м)(н)'а* «мене», *т'а* «тебе», *го* «його», *н'у* «її (неї)», *с'а* «себе»; в давальному: *ми* «мені», *му* «йому», *ти* «тобі», *си* «собі»;

4) наявність редукованих форм вказівних займенників: *тот* «той», *'тота* «та», *'тоте* «те», *'тоты* «ті», *сес / 'сесий* «цей», *се/сого* «цього»;

5) закінчення *-ам* в 1 особі однини дієслів теперішнього часу: *з/берам* «збираю», *знам* «знаю», *с''н'івам* «співаю», *'чытам* «читаю»;

6) закінчення *-еме* в 1 особі множини дієслів теперішнього часу: *бес''іду/їеме* «розмовляємо», *рыхту/їеме* «готуємо», *смот/рїме* «дивимося», *спотка/мес''а* «зустрічаємося», *ф'їўка/їеме* «свистимо», *шал'у/їеме* «обшиваємо дошками». У деяких північнолемківських говірках, що межують із надсянськими, зафіксовано форми із закінченням *-емо* (властиві й українській літературній нормі);

7) обставини причини виражені конструкціями з прийменником *про*: *не /годні /їсти про /мухы*.

У північнолемківських говірках послідовно збережено риси, що підтримані їх наявністю і в інших південно-західних говорах української мови, а саме:

1) закінчення **-ом** в орудному відмінку однини іменників чоловічого та середнього родів м'якої і шиплячої груп: Ва¹сил'ом «Василем», ¹кон'ом, пред¹мужом «перед чоловіком»;

2) відсутність епентетичного **л** (збережене поєднання губний приголосний+[й]): **выс¹таўйам** «виставляю», **'купйу** «куплю», **'л'убйат** «люблять», **'л'убйу** «люблю», **'робйат** «роблять», **сп¹раўйат** «зроблять», **сп¹раўйу** «зроблю», **с'хонйат** «схоплять», **с'хонйу** «схоплю», **спйу** «сплю», **'терпйу** «терплю»;

3) складені форми дієслів майбутнього часу здебільшого утворено від дієслова бути і колишнього дієприкметника минулого часу на **-ль**: **'буду** **'сид'іў**, **'буду** **'писаў**, **будеме** **чи'тал'і**. Такі форми характерні для більшості західних і центральних північнолемківських говірок, а в східних говірках північної Лемківщини, як також у Словаччині, переважали форми, утворені від дієслова бути й інфінітива: **будеме** **с''н'івати**, **будете** **слу'хати**;

4) наявність твердого кінцевого **т** в 3 ос. однини і множини дієслів теперішнього часу: **б'іцик'л'уйут** «їздять на велосипеді», **ви'ц'уркат** «виллється; витече», **з'вар'ат** «говорять», **'кос''ат**, **напа|вайут** «напувають (про корову)», **слу'хайут**, **'ход'ат**;

5) утворення минулого часу дієслова за допомогою колишнього дієприкметника мин.ч. на **-ль**: **'робил**, **'сид'іл**, **с'лухал**; у частині говірок кінцевий ***въ** вимовляється як [ў]: **'сид'іў**, **'робиў**, **с'лухаў**;

6) форма майбутнього часу недоконаного виду складається з допоміжного дієслова бути (в особових формах) і дієприкметника минулого часу на **-ль**, **-ла**, **-ло**: **'буду т'а п'росив**, **'буде с''а з'н'іваў**, **йуж'** **буду** **'ішоў**;

7) наявність форм 2-ої ос. однини наказового способу з утраченим особовим закінченням: **бер**, **воз**, **нес**, **роб**, **ход**;

8) наявність довільної позиції частки *ся*: *буде с'а з'н'іваў, спод'іваме с'а, с'а ми/нуло*;

9) поширені прийменник *к* та його варіанти *ік, т, іт, ку, ту* «до» з давальним відмінком іменника: *к/л'ісу, ту нам*;

10) конструкції місцевого відмінка з прийменником *о (об)* при дієсловахприсудках *говорити, казати, думати, гадати* та ін., а також з іменником у знахідному відмінку зі значенням часу та з іменником у місцевому відмінку вживають для вираження ознаки: *о н'ім не з'нала, з'варит о з'рошах, ста/ратис'а о /д'ім'ох, /не/ хце о н'ім ани /чути; о /тыжден, о /два дны; к'ін о ш/тыр'юх /ногах, пес о к'ривих /лабах, /ходить о па/лиці*.

3.2. Граматичні особливості різного типу словосполучень

Граматичні особливості словосполучень коломийково жанру найдоцільніше буде проаналізувати на основі синтаксичних зв'язків між його компонентами. Тому ми вважаємо за потрібне дослідити типи підрядних словосполучень за морфологічним вираженням головного слова.

Принципових розбіжностей у наявних класифікаціях підрядних словосполучень за опорною частиною мови немає. Деякі мовознавці об'єднують в іменні словосполучення всі, в яких опорним компонентом є іменні частини мови; інші диференціюють їх на іменникові, прикметникові, числівникові, займенникові. О. Мельничук, беручи до уваги морфологічне вираження головного і залежного компонентів, установив 36 можливих варіантів простих словосполучень з урахуванням валентних можливостей шести повнозначних частин мови. При цьому охоплюються й предикативні сполуки (поєднання підмета з присудком), які більшість сучасних мовознавців виводять за межі словосполучень, оскільки вони становлять структурну основу речення.

Однак найдоцільніше виділяти типи словосполучень з огляду на морфологічну природу головного слова: *іменникові* (смерекова хата, батьківський поріг, високі гори, безмежний степ), *прикметникові* (достойний нагороди, червоний від хвилювання, усім відомий); *числівникові* (двадцять днів, багато людей); *займенникові* (хтось із нас, будь-хто із слухачів); *дієслівні* (намалювати на дошці, слухаючи музику, говорити посміхаючись).

Отже, кожна повнозначна частина мови може бути головним компонентом підрядного словосполучення.

3.2.1. Сполучення слів зі стрижневими дієсловами

Як зазначає П.С. Дудик, головний і залежний компоненти словосполучення повністю зберігають категоріальні ознаки певної частини мови. Лексико-граматичною природою стрижневого слова (його належність до тієї чи іншої частини мови) визначається синтаксична валентність повнозначного слова у функції головного компонента словосполучення, тобто здатність стрижневого слова до розгортання, поширення, до сполучуваності з іменними словами (словом) у структурі словосполучення. З цієї причини підрядні словосполучення можуть характеризуватися за категоріальними (частиномовними) ознаками стрижневого слова [3, с. 71]. Найчастотнішим є використання дієслова у ролі стрижневого компонента словосполучення. Вербальні структури за типами залежного слова поділяються на такі: *вербально-субстантивні* (дієслівні словосполучення з іменником у ролі залежного слова – безприйменникові і прийменникові); *вербально-ад'єктивні* (дієслово у ролі головного слова в словосполученні із залежним прикметником); *вербально-прономінальні* (залежна частина морфологічно виражена займенником); *вербально-нумеральні* (дієслівна конструкція з залежним компонентом – числівником); *вербально-адвербіальні* (дієслово у ролі головного слова з

залежним прислівником); *вербально-вербальні* (дієслівні словосполученням з залежним словом морфологічно вираженим інфінітивною формою дієслово) та *словосполучення, утворені поєднанням іменної форми з невідмінюваними віддієслівними вигуками*, що властиві розмовній мові.

Аналіз матеріалів фольклорних архівів Львівського національного університету імені Івана Франка, присвячених с. Липовиця, продемонстрував, що найчастотнішим є вживання наступних словосполучень з стрижневою лексемою морфологічно вираженою дієсловом:

1) *вербально-субстантивніт*: ходила по горі, зійшла з гори, зійшла на долину, води напила ся, ходилис'мо на вечірки, подекуймо газді, подекуймо за вечірки, було ходити на вечірки, ходила в гори, ходила в ліса, мала миленького, будуть на весілля, не йди понад річку, піду в полонину, посадив калину, седу на городину, заграю в пищівочку, кличу Катерину, продав коня, дав за дівчину, не п'єш воду, дороги чуєш, купив козач, купив жінці, повіяв по ліщині, розвів кучерекі, розвіяв дівчині, нема води, нападало з явора, люблю Любка, журилась водою, не віддали за долю, ні продати долю, ані проміняти долю, коротати вік, коротати з долей, бити дружбо, взети пушкі, заївсі попелом, наварила з'їсти, не може поступити на ноженьки, покосили полонину, не буду мати білявини, відплету віночок, відплету товаришці, позичити грошей, не віддавати купу, даю води, даю із явора, нападало із явора, нападало листі, Вісілісі зачинає, дай щесті, стелисі по горах, стелисі по долах, стелисі дівкам, росте у городику, росте у миленького, викопати бульбу, посіяти жито, не розвивсі при потоці, їхали попри хату, загубили сваху, зачепили у гіллю, їхали попри ружку, загубили дружку, лічила сусідонька, забожила кумцю, несеш в хустині, несеш барвіночок, посадила дівкам, посадила на весіллі, вмила ручки, передоїла кошіри, люблю словечка, пасе вівці, питаєсі дівки, мати зілля, не сіяла васильоків, василькови'м не казала, товаришувала з товаришков, не казала правду, не вповіла правду, лишков їла, їла з товаришков, свари синочка, сварила на синочка, не ходила в сіяночку, не носила дітиночку, повішу колисочку, повішу на грушечку, буде

колисати дітиночку, повішу на сливочку, будуть заставляти дітиночку, поставлю колісочку, поставлю над водою, заграю в пищівочку, жала жито, носив снопи, била Катерину;

2) *вербально-ад'єктивні*: подекуймо молодому, породила солоденька, породила бідна, походили молодії, посадив червону, люблю чорнобрового, пився з малої, напивався з малої, продав вороного, ночувала стара, розмовляти з молодим, розмовляти з вороним, купив чужів, повіяв буйний, розвіяв молодій, постала нечиста, лиху ні продати, лиху ані проміняти;

3) *вербально-прономінальні*: болить мене, було нам ходити, породила мене, собі нагадаю, були в мене, сі розвивала, сі віддавала, ся буду віддавати, будуть мені, ми наказував, відпросив тебе, мені ночувати, розмовляти з ким, свої забувин, не розвіє то, тя напою, люблю того, журилась мною, не віддала мене, мене били, мене ганьбили, тебе любити хотіла, тебе бити, не буду мати такої, бере тя, хто хоче, дай їм, викопати то, люблю тебе, журилися мною, буде тото, заберут нас, підє за мене, вродив мені, ходив до мене, не свари мене, свари собі, не йде до мене, буду сварити на тебе, журет вами;

4) *вербально-нумеральні*: походили двоє, троє погуляє, одна каже, каже вісімнадцять, каже друга, каже девінадцять, третя забожила, буде двадцять, стоять двійко, дві передоїла, мати троє, не задружбив кілько;

5) *вербально-адвербіальні*: піду сама, співаю весело, вклонімся низенько, ходити близенько, були на вечері, були на обіді, не вмивався рік, не йди понад річку, їде в суботу, піду в неділю, ночувати вдома, староста коло печі, віддає за рочок, їхали попри хату, їхали попри ружку;

6) *словосполучення, утворені поєднанням іменної форми з невідмінюваними віддієслівними вигуками*: каже гая-гая, собака хвать, каже голя-голя-голячинь, піду побубоніти.

3.2.2. Сполучення слів зі стрижневими іменниками

Субстантивні сполучення є номінаціями предметів або явищ за певними їхніми властивостями. У них зберігається співвіднесеність з елементами екстралінгвістичної дійсності, які позначаються ядром словосполучення. Якщо слово номінує об'єкт реальної дійсності за інтегральною ознакою, що впадає в око, тобто глобально, то словосполучення дає змогу акцентувати різноманітні диференційні ознаки об'єкта. Оскільки знання людини про предмет, здобуті нею в результаті життєвого досвіду, значно багатші порівняно з ознакою, обраною для створення звукової оболонки слова, то, очевидно, можна припустити наявність рядів словосполучень, що відображають певний відрізок об'єктивної дійсності з різним ступенем повнот [72, с. 150].

Дефініція може бути багатою, бо у предмета також є багато сторін. Чим багатший означуваний предмет, тобто чим більше різних сторін дає він для розгляду, тим різноманітнішими можуть бути дані на основі їх означення. Саме так один і той самий об'єкт, позначуваний ядром словосполучення, може описуватися асиндетичними словосполученнями різних типів.

Зазвичай, субстантивні (іменникові) словосполучення поділяються на такі: *субстантивно-субстантивні* (іменник у сполучуваності з іменником); *субстантивно-прономінальні* (іменник у комбінації з займенником); *субстантивно-нумеральні* (іменник у зв'язку з числівником); *субстантивно-адвербіальні* (словосполучення формується з іменника та прислівника); *субстантивно-вербальні* (іменник у сполучуваності з дієсловом); *субстантивно-ад'єктивні* (з залежним від іменника прикметником).

Пошук вищеперахованих різновидів словосполучень з головною лексемою, вираженою іменником на матеріалах фольклорних архівів Львівського національного університету імені Івана Франка, присвячених с. Липовиця, допоміг визначити найуживаніші конструкції:

1) *субстантивно-ад'єктивні*: славне паруботство, сині гірці, синії ремінці, низдалі парубоньки, удуті міхи, перелази нискі, парубочки самі

кривопискі, воріхова хата, кукуруза несапана, дівка пелехата, явори зилинений, явори тоненький, мід солоденький, хлопець молоденький, дівчину біленьку, хороший парубочок, хороший станочок, хлопець бруховецький, шаламок жидівський, плетені рукавиці, кучиравий баранец, кучирава дівчинонька, кучирава ярка, легонька коломийка, цибулю зелену, на поповій сіножати, з великим ростом, сіна зеленого, личка румяного, дубочку зелененький, файні хлопці, добрий розум, добрі кондовіта, руській земли, чужі сторонці, чужім краю, чужим дівчатонькам, молода дівчина, чужі воротонька, веселя дівчинонька, веселого хлопця, веселого дому, буйний вітер, веселі воченька, ліпша дівка, гірка година, солодка ябліночка, сьвята ниділінка, зилена ліщина, сиві воли, дівчи чорнобриви, сині квіти, червону хустинку, непостива дівка, дівки тонкі, Господи милосердний, смутная уличейка, дівчина мала, в червоній спідниці, чирвоній катанці, розколена дошка, вусок біленький;

2) **субстантивно-прономінальні:** прапором своїм, тоті гірці, сего села, других селах, всю правду, тая ліщинонька, тая дудка, тая дівчинонька, своїм дівчиноньков, мої дівчиноньки, тото біда моя, тото душі моя, моє коханійко, собі на віночок, мої головонці, моїй головойці, тоту постілечку, вся моя худоба, моя ненька, тото куцоноги, чия хата, чиї обороги, всі коні, всі дівки, тоти дівченонька, всіх хлопців, на тії уличейці, самі дівки, свої очі, тото ворожка, така дівка, моя білявина, моє солодетко, наші дівки, тобі дівчину, сі шурі-бурі, міні доганочка, мої мешти, котрась моя дівчинонька, той образочок, моєї мами цицька, нашим селі, ваша мати, ся буковина, ся бучина, ти колега, я колега;

3) **субстантивно-субстантивні:** дівчина Явдонька, Петрихи дівка, дівчиноньку з дідами, з поля до дому, пане брате, воли в ярмі, на норі конюшина, капустицю й фасолю, Марисенькин образочок, чумак до дівчини, дівка в мальованці, дівка у спідниці, Жидам воду, Безчакова дівка, дощу на ніч, на день погоди, ягнятойка в поли;

4) **субстантивно-адвербіальні:** горі селом, дівчинонька ві Львові, перед хатов, коло бучок, попід Галилею, хустка на переді, улицею сюда туда;

5) **субстантивно-нумеральні:** два медведі, їден хлопець, єдною дівчиноньку, дві топили, дві дівчині, другу вівцю.

3.2.3. Інші типи словосполучень

Оскільки ми вже вище розглянули субстантивні та вербальні словосполучення, то наступним, на що варто звернути увагу при розгляді підрядних словосполучень у контексті морфологічного вираження головного компонента словосполучення, є прикметникові комбінації.

Ад'єктивні словосполучення поділяються на: **ад'єктивно-субстантивні** (прикметник у сполученні з іменником), **ад'єктивно-ад'єктивні** (з залежним словом морфологічно вираженим прикметником), **ад'єктивно-прономінальні** (прикметник із залежним компонентом – займенником), **ад'єктивно-нумеральні** (прикметник у ролі стрижневого слова з залежним числівником), **ад'єктивно-адвербіальні** (прикметник у сполученні із прислівником), **ад'єктивно-вербальні** (прикметниковий підрядний зв'язок із залежним дієсловом).

Найчастотнішими ад'єктивними словосполученнями у коломиїках зібраних у с. Липовиця були наступні:

1) **ад'єктивно-субстантивні:** неїмуций ґрунту, червона до темноти, злий на молодую, темненкії як ліса, тежкіш на біди, погибаючий від коханне, розвіяні дівчині, сказані не любим;

2) **ад'єктивно-ад'єктивні:** буйная не чиста, зелений, аж темний, блискучий, немов шкляний, мудра, хоч і молодая, файна білява;

3) **ад'єктивно-прономінальні:** гарний такий, сі веселі, ти високий, темна моя, миленького мого, такий чорний, нашу молоду, наша квітла, непередоєні вони, добрий до усіх, золотий од них;

4) **ад'єктивно-нумеральні:** непередоєне двійко, більший двох, щасливі без однов, буйні троє, дві сіяючі, вдоє молодії;

5) *ад'єктивно-адвербіальні*: занадто добрий, спішно квітучі, занадто малу, дуже бистрий, дуже файний, легенько молодую, низенько зелена, давно молоді;

6) *ад'єктивно-вербальні*: радий копати, готовий спинити, сумний покидати, не вартий загинути.

Ще одним різновидом підрядного зв'язку за морфологічним вираженням в аналізованому нами фольклорному жанрі є комбінації зі стрижневим прислівником. Зазначені словосполучення бувають наступних видів: *адвербіально-ад'єктивні* (підрядне прислівникове словосполучення з залежним прикметником), *адвербіально-прономінальні* (прислівник з залежним словом морфологічно вираженим займенником), *адвербіально-нумеральні* (з залежним числівником), *адвербіально-адвербіальні* (словосполучення з стрижневим компонентом – прислівником та залежним – прислівником).

Найпродуктивнішими є наступні комбінації:

1) *адвербіально-ад'єктивні*: багато (з їх) старії, мало молодих;

2) *адвербіально-прономінальні*: недалечко від нас, гірше від усіх, потрібно комусь, швидко з ними, зелено їм, сумно йому, сумно їй, моторніше без неї, веселіше з моїм;

3) *адвербіально-нумеральні*: менше двох, близько десяти, менше трох;

4) *адвербіально-адвербіальні*: дуже просто, дуже любо, зовсім близько, так приємно, так далеко, трохи менше, трохи більше.

Також у коломийках зібраних у с. Липовиця були виявлені нечастотні випадки вживання словосполучень з стрижневим словом морфологічно вираженим займенником. Прономінальні конструкції поділяються на наступні: *прономінально-субстантивні* (підрядний зв'язок з залежним іменником), *прономінально-ад'єктивні* (займенник із залежним компонентом морфологічно вираженим прикметником), *прономінально-прономінальні* (займенникове підрядне словосполучення з залежним займенником), *прономінально-нумеральні* (займенник із підрядним числівником) *прономінально-адвербіальні*

(займенниковий зв'язок із залежним прислівником), *прономінально-вербальні* (займенник у ролі головного компонента із залежним дієсловом).

У коломийках були знайдені наступні різновиди перерахованих словосполучень:

1) *прономінально-субстантивні*: хтось із газдів, ніхто з кумів, усе для молоді, комусь з дівчат;

2) *прономінально-ад'єктивні*: щось чорне, хтось незнайомий, що нове, що старе, хто веселий, такий бистрий;

3) *прономінально-прономінальні*: хтось із них, дещо для мої, дехто з нас, такий ніякий, хто з вас, кому з їх;

4) *прономінально-адвербіальні*: не наш явно, такий-сякий явно, такий зовсім;

5) *прономінально-вербальні*: він знає, хто працює, вона слухає, який взнав, той учив, та навчала;

Та, на нашу думку, в основі подібного аналізу не перебуває тлумачення коломийкових словосполучень як розширеної назви певної реалії об'єктивної дійсності. Тому привабливішим постає розгляд різновидів словосполучення аналізованого нами фольклорного жанру за морфологічним вираженням головного слова на засадах формальної репрезентації головного слова.

Саме тому правомірно розрізняти, окрім вищеперерахованих, ще й такі різновиди:

1) *словосполучення іменні*, які у свою чергу поділяються на: *а) субстантивні* (словосполучення з іменником у ролі головного слова: теплий день, молода в намисті, побачення наодинці, бажання зустріти ся); *б) ад'єктивні* (словосполучення з прикметником у ролі головного слова: дуже добра, давно знаний, червоний од стиду); *в) нумеральні* (словосполучення з числівником у ролі головного слова: двоє товаришок, перший за роком, два воли);

2) **займенникові** (словосполучення із займенником у ролі головного слова словосполучення: хтось із родини, хто-небудь інший, кожний із нас, що-небудь цікаве);

3) **дієслівні** (словосполучення з дієсловом у ролі головного слова: прагнути щастя, розмовляти з дружною, мріяти подорожувати, співає посміхаючись);

4) **прислівникові** (словосполучення з прислівником у ролі головного слова: далеко від близьких, звідкись із темряви);

5) **категорійно-станові** (словосполучення зі словом категорії стану в ролі головного слова: йому сумно, важко з ним, добре вдома, темно в лісі).

Висновки до III розділу

1. У третьому розділі нами було систематизовано відомості про фонетичні особливості групи аналізованого говору, до якого належить с. Липовиця та досліджені В. Гнатюком території. Ми зрозуміли, що специфічні особливості коломийок найбільше схожі до Лемківського говору, на основі якого і було побудовано класифікацію фонем на **акцентуаційному, фонетичному та граматичному (морфологічному та граматичному)** рівнях.

2. Поміж різновидів підрядного зв'язку зі стрижневим словом морфологічно вираженим дієсловом найчастіше уживаються **вербально-субстантивні** (дієслівні словосполучення з залежним іменником, з/без сполучника): подекуймо за вечірки, було ходити на вечірки, ходила в гори. Та найменш уживаною категорією – **словосполучення, утворені поєднанням іменної форми з невідмінюваними віддієслівними вигуками**: каже гая-гая, собака хвать, каже голя-голя-голячинь, піду побубоніти.

3. Що ж стосовно комбінацій з головним словом морфологічно вираженим іменником, то такі словосполучення найбільше реалізуються у формі **субстантивно-ад'єктивного** (з залежним прикметником) **зв'язку**: хороший станочок, хлопець бруховецький, шаламок жидівський, плетені рукавиці. Та найменш продуктивним різновидом став **субстантивно-нумеральний** (залежне слово морфологічно виражене числівником) **зв'язок**: їден хлопець, єдную дівчиноньку.

4. Інші ж типи словосполучень представлені **ад'єктивними, прономіналтними, адвербіальними** словосполученнями, яких усього в аналізованих нами коломийках було виявлено **загалом 88 сполук**.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження уможливило формулювання низки висновків.

З'ясували, що, порівняно з ліричною піснею, коломийка – явище простіше, вона дає лише кілька штрихів, за якими можна домислити розгорнуту картину або цими штрихами і вичерпується смисл сказаного. Це сказане тісно пов'язане із загальною картиною світу, під якою розуміють сукупність світоглядних знань про світ і котра формується в процесі оцінювання суб'єктом результатів пізнання навколишньої дійсності. Формує для себе кожен конкретний суб'єкт власну картину світу, виходячи із власного відчуття, сприйняття, уявлення, форми мислення та самосвідомості, а відображається вона безпосередньо засобами мовної картини світу – художніми тропами, у яких, у свою чергу, завжди відбивається, проступає національна мовна картина світу, а також номінації у всіх їх різноманітних формах.

У нашому дослідженні ми проаналізували лексику на позначення людей, назв тварин та номінації з рослинного світу в українських коломийках.

Ми за основу аналізу взяли етнографічні збірники В. Гнатюка та фольклорні матеріали Львівського національного університету імені Івана Франка, які були зібрані у селі Липовиця Івано-Франківської області. Ключем до їхнього усвідомлення, а особливо категорії номенів на позначення назв артефактів, у нашому дослідженні є термін «мовна картина світу» в її традиційному розумінні як вираженої за допомогою різних мовних засобів, системно впорядкованої моделі знаків, що містять інформацію про світ, керуючись розумінням «мовної картини світу» як своєрідним світобаченням через призму мовлення автора-поета (у нашому випадку – народу).

Визначили, що мовна картина світу завжди є національно забарвленою, адже в ній світ інтерпретується, пропускаючись крізь призму національного світобачення та світорозуміння. А отже, поняття «мовна картина світу» пов'язане з поняттями народ, етнос, нація і розумінням національного характеру.

Здійснивши класифікацію номенів за їхнім лексичним значенням. Першою проаналізованою нами групою була «*Нації і племена*» у якій ми розглянули 21 номен, що виражає премінну або ж національну приналежність індивіда до певного угруповання. Нами було сформульовано чільні граматичні (рід, число, відмінок) ознаки проаналізованих лексем, що найчастіше акумулюються у іменнику: **ж. р., одн.** – *Гуцулка (Н. в.), Гуцулочка (Н. в.), Гуцулочку (З. в.), Гуцулочко (К. в.); ч. р., одн.* – *Гуцул (Н. в.), Гуцуле (К. в.), Гоцула (Р. в.), Гуцулик (Н. в.), Гуцулика (З. в.), Гоцулину (Д. в.), Гоцулови (Д. в.); множ.* – *Гуцули (Н. в.), Гуцулойки (Н. в.), Гуцулам (Д. в.), в/на Гуцулах (М. в.), Гуцулами (Ор. в.).*

Наступною групою лексем на позначення назв людей становить категорія «*Хрестні імена*, де найрозповсюдженішим є номен *Іван (або його словоформи Йван)* з лексемою, що демонструє приналежність до етнічної групи – *Подільян*. Це, на нашу думку, пов'язано з великою кількістю людей, які населяли Поділля, та так званою «модою» на ім'я Іван. Ця група налічує 66 коломийок з 299.

Що ж стосовно номена на позначення жіночого ім'я, то найуживанішим у етнографічному збірнику В. Гнатюка є *Марися* (у 33 коломийках з 142).

Аналізована нами тематична група «*Військо*» знаменується такою вирізняльною рисою як перенесення ознак сукупності людей на номен, який реалізується у числі однини, (переосмислення загального явища на індивідуальне). Зазначена реалія є провідною ознакою номінації в коломийковому жанрі.

Також ми встановили, що лексичні одиниці на позначення назв тварин можуть бути більшою мірою осмислені, якщо розглянути їхні лексичні особливості через призму МКС. До прикладу, ми вже аналізували вище лексеми, що входять до підрозділу *Ссавці з підпунктом в) воли (корови)* у якому реалізуються номени *корови, сїрі, сєрі, сиві, сиваники*, за рахунок осмислення цього варіаційного семантичного поля ми можемо побачити одновимірне зображення, що складається лише з усвідомлення значення поданих слів. На

відміну від випадку у якому ми проаналізуємо номен у поєднанні з його ознакою (у коломийковому творі епітетом): «*Ей чийж то воли сері поплили без річку, / Коби я знав, що то мої, йшов бим на всю нічку//*» [21, с. 18], «*Ой чий то сірі волі без Дунай поплили?// Чи не мої дівчиноньки, коби не займили//*» [21, с. 18], «*Воли мої сіренькіі, пас би я вас, пас, пас, / Ой як прийде неділенька, порізав би я вас//*» [21, с. 18]. У зазначених прикладах можемо побачити, що уявлення про тваринну номінацію розширюється за допомогою додавання до неї епітета з значенням кольору, що і допомагає уявити справжній вигляд тварини, тобто більшою мірою усвідомити значення поданої лексеми.

Тотожної думки ми притримуємося щодо аналізу лексем на позначення назв артефактів та лексем рослинного світу.

Ще одним важливим питанням нашого наукового дослідження було розкрити специфіку фонетичних і лексико-граматичних особливостей словосполучень аналізованого нами фольклорного жанру. Тому вважаємо за потрібне у висновках підсумувати зазначені явища.

Фонетичні, акцентуаційні, граматичні та лексичні особливості північнолемківських говірок, що проілюстровано в аналізованих нами коломийкових текстах класифіковано відповідно до рис, що: а) притаманні лише для аналізованих говірок; б) властиві також іншим карпатським говорам; в) спільні для багатьох південно-західних говорів української мови.

Лексико-граматичні особливості досліджуваного нами фольклорного жанру простудійовано у контексті підрядної організації з акцентом на морфологічне вираження її головного компонента. На основі цього ми можемо зробити висновок, що найчастотнішими є **субстантивно-ад'єктивні** словосполучення, які у міру свого означуваного компоненту більшою мірою реалізуються в народнопісенних текстах. Це спровоковано високою образністю, метафоричністю, символічністю фольклорних матеріалів.

На другому місці за відсотковим коефіцієнтом над уживаності є **вербально-субстантивні**. Наступні ж сполуки, такі як – **ад'єктивні, прономінальні,**

адвербіальні, вживаються у аналізованих нами текстах поодинокі, їх налічується всього лиш 88 компонентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Piesni ludu ruskiego w Galicyi / zebrał Żegota Pauli. – Lwów: Nakładem Kajetana Jabłońskiego, 1840.– Т. 2.– [3], 217 s.
2. Апресян Ю. Д. Образ человека по данным языка: попытка системного описания. Вопросы языкознания. 1995. № 1. С. 37–67, с. 37.
3. Березовський І.П. Жанр фольклорний / І.П. Березовський // Українська літературна енциклопедія: у 5 т. – Київ: УРЕ ім. М.П. Бажана, 1990. – Т. 2. – С. 193.
4. Беценко Т. Мова українських народних дум у часовому вимірі / Тетяна Беценко // Рідний край . – 2012. – №2. – С.83– 86.
5. Беценко Т. Текстово-образні універсалії думового епосу: структура, семантика, функції/ Тетяна Беценко. – Суми: Вид-во СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2008. – 400 с.
6. Беценко Т.П. Лінгвофольклористика в системі сучасної філологічної науки: основні поняття, завдання, напрями дослідження / Т. П. Беценко // Східнослов'янська філологія. Мовознавство. – 2016. – Вип. 29. – С. 11– 19. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sfil_2016_29_4.
7. Беценко Т.П. Мова думового епосу/ Тетяна Беценко. – Суми: Вид-во СумДПУ ім. А. . Макаренка, 2008. – 108 с.
8. Бодянский И. О народной поэзии славянских племен (рассуждение на степень магистра философского факультета первого отделения, кандидата Московского университета) / Иосиф Бодянский. – М.: В типографии Н. Степанова, 1837. – 154 с.
9. Буковинські народні пісні / упоряд., вст. ст. та прим. Л. Яценка; АН УРСР. – Київ : Видавництво АН УРСР, 1963. – 680 с.
10. В'язанка коломижок: пісенник \ Упоряд. Клід І.О. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. – 128 с.
11. Великий тлумачний словник сучасної української мови /Уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. - Київ; Ірпінь: Перун , 2001. - 1440 с. (ВТССУМ)

12. Венгранович М. Фольклорный текст в аспекте специфика фольклорной коммуникации/ М. Венгранович // Стереотипность и творчество в тексте. - Пермь, 2003. - Вып.4. - С. 80-90.
13. Венгранович М. Функциально-стилевая специфика фольклорного текста в аспекте экстралингвистической обусловленности/ Марина Венгранович // Stylistyka. - 2005. – XIV/ - С. 601-614
14. Верховино, світку ти наш : хорові твори з репертуару Державного Гуцульського ансамблю пісні і танцю / [упоряд. І. Легкий]. – К. : Музична Україна, 1990. – 120 с.
15. Войтович В. Українська міфологія / Валерій Войтович. - Київ: Либідь, 2002. - 664с.
16. Галицько-руські народні мелодії / збір. на фонограф Й. Роздольський ; списав і зредагував. С. Людкевич // Етнографічний збірник. – Львів : Видає етнографічна комісія НТШ, 1908. – Т. 22. – Ч. 2. – VII, 384 с.
17. Галицько-руські народні пісні з мелодіями / збір. у с. Ходовичі І. Колесса // Етнографічний збірник. – Львів : НТШ, 1902. – XXXVI, 303 с.
18. Гарасимчук Р. Народні танці українців Карпат. – Кн. 1: Гуцульські танці / Р. Гарасимчук. – Львів : Інститут народознавства НАН України, 2008. – 608 с.
19. Гінда О. М. Поетична творчість української спільноти в італії початку ххі століття в контексті фольклорної традиції: сюжетика, генологія, інтертекстуальність. – Дис. на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук: 10.01.07 Фольклористика. Львів, 2016. – 438 с.
20. Гнатюк В. Коломийки. Т. 1 / збір., упоряд. та вст. ст. В. Гнатюк // Етнографічний збірник / Етнографічна комісія НТШ. – Львів: НТШ, 1905. – Т 17. – 258 с.
21. Гнатюк В. Переднє слово / Володимир Гнатюк // Коломийки. Т. 2 / збір., упоряд. та вст. ст. В. Гнатюк // Етнографічний збірник / Етнографічна комісія НТШ. – Львів: НТШ, 1906. – Т 17. – 312 с.

22. Гнатюк В. Переднє слово до збірника «Коломийки» / Володимир Гнатюк // Вибрані статті про народну творчість. – К. : Наукова думка, 1966. – С. 151–183.
23. Гнатюк В. Старинність коломийки / Володимир Гнатюк // ЛНВ. – 1905. – № 12. – С. 235.
24. Горинь Г. Громадський побут сільського населення Українських Карпат (XIX – 30-ті роки XX ст.) / Ганна Горинь; відп. ред. С. Павлюк. – К. : Наукова думка, 1993. – 200 с.
25. Гошовский В. У истоков народной музыки славян: очерки по музыкальному славяноведению / Владимир Гошовский. – М. : Советский композитор, 1971. – 304 с.
26. Грінченко М. Коломийки / М. Грінченко // Народна творчість. – К.: 1940. – № 1. – С. 21–36.
27. Грінченко М.О. Коломийки / М.О. Грінченко // Народна творчість. – Київ, 1940. – № 1. – С. 21-36.
28. Данилюк Н. Поетичне слово в українській народній пісні: монографія/ Ніна Данилюк. - Луцьк: Волин націон.університет ім. Лесі Українки, 2010. - 512 с.
29. Дей О. Пісня в житті І. Франка / О. Дей // Народні пісні в записах Івана Франка. – Львів : Каменяр, 1966. – С. 3–40.
30. Дей О. Поетична панорама народного життя / Олексій Дей // Коломийки в записах Івана Франка / упорядкув. текстів, передм. та прим. О. І. Дея. – К. : Музична Україна, 1970. – С. 5–11. – (Серія “Українські народні пісні в записах письменників”).
31. Єрмоленко С.Я. Мовно-естетичні знаки української культури / С.Я. Єрмоленко. – Київ: Інститут української мови НАН України, 2009. – 352 с.
32. Єрмоленко С.Я. Фольклор і літературна мова / С.Я.Єрмоленко. – Київ: Наукова думка, 1987. – 242 с.

33. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: Словник-довідник/ Віталій Кононенко. - К.: Довіра, 2006. - 703 с.
34. Жинкин Н.П. Краковяки и коломыйки / Н.П. Жинкин // Матеріали до етнології й антропології. – Львів, 1929.– Т. 21—22. – Ч.1.– С. 219-239. – (Збірник праць, присвячений пам'яті Володимира Гнатюка).
35. Залеський А. Найбільш Західний український говір. Культура слова. Вип. 33. 1987. С. 68–71, с. 69.
36. Зачиняев А. К вопросу о коломыйках / А. Зачиняев // Известия отделения русского языка и словесности Императорской Академии наук. – СПб., 1906. – Т. 11. – Кн. 1. – С. 295-420.
37. Зілинський І. Географія української мови. Географія України і суміжних земель / укл. і ред. Кубійович В. Краків–Львів, 1943. С. 342, с. 342.
38. Кметюк Т. Специфіка коломийкового жанру у творчості Гуцульського ансамблю пісні і танцю / Т. Кметюк // Вісник Львівського університету. Серія : Мистецтвознавство. - 2013. - Вип. 12. - С. 68-75. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Mistec_2013_12_9
39. Коваль А. П. Практична стилістика сучасної української мови, / А. П. Коваль. - Київ: Вища школа, 1978. - 378 с.
40. Ковальчук О. Віддзеркалення рідного краю у художніх образах коломийок (на матеріалі записів Івана Франка) // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – 2011. – Випуск 55. – С. 151-160.
41. Ковальчук О. Коломийка в жанровій системі фольклору українців та сусідніх слов'янських народів // Народознавчі зошити. – № 3 (123), 2015. – С. 639-646.
42. Колесник Н. Особові імена в українських народних обрядових піснях/ Н. Колесник // Автореферат ... канд. філол. наук.- Тернопіль, 1998. - 20 с.
43. Колесса І. Галицько-руські народні пісні мелодіями : етнографічний збірник / Іван Колесса. – Львів, 1909. – Т. XI. – 109 с.

44. Колесса Ф. М. Ритміка українських народних пісень / Ф. М. Колесса // Музикознавчі праці / [редакційна колегія: Л. М. Ревуцький, М. М. Гордійчук, О. І. Дей, Н. Г. Гуслистий, В. Д. Довженко, М. Ф. Колесса, С. Л. Людкевич; підготувала до друку С. Й. Грица]. – К : Наукова думка, 1970. – С. 25–233.
45. Колесса Ф. Українська усна словесність / Філарет Колесса. – Львів : Друкарня НТШ, 1938. – 643, [5] с. : ноти, портр.
46. Колесса Ф.М. Українська народна пісня на переломі XVII—XVIII ст. Присвячено пам'яті Михайла Максимовича / Ф.М. Колесса // Фольклористичні праці / АН УРСР, ІМФЕ імені М.Т. Рильського. – Київ : Наукова думка, 1970. – С. 60-108.
47. Коломийка / Лесин В.М., Пулинець О.С. // Словник літературознавчих термінів / ред. Н.Б. Махлін. – Київ : Радянська школа, 1971. – 488 с. – (3-є вид.).
48. Коломийка // Етимологічний словник української мови : у 7 т. / Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні; АН УРСР. – Київ : Наукова думка, 1985. – Т. 2. – С. 519.
49. Коломийки / [упоряд. Н. Шумада ; голов. ред. О. Дей]. – К.: Наукова думка, 1969. – 603 с.
50. Коломийки / зібр., упоряд., вступ. ст. В. Гнатюк // Етнографічний збірник. – Львів : НТШ, 1905. – Т. 17. – XLIII, 259 с.
51. Коломийки / зібр., упорядкув. В. Гнатюк // Етнографічний збірник. – Львів: НТШ, 1906. – Т. 18. – 315 с.
52. Коломийки / зібр., упорядкув., вст. ст. В. Гнатюк // Етнографічний збірник. – Львів: НТШ, 1905. – Т. 17. – 259 с.
53. Коломийки / упоряд. і передм. О.І. Дея. – Львів : Книжно-журнальне видавництво, 1962. – 280 с.
54. Коломийки / упоряд., передм. і прим. Н. Шумади. – Київ : Наукова думка, 1969. – 603 с. : ноти. 20. Коломийки : в 10 т. / Кубійович В. (гол.) та ін. //

Енциклопедія українознавства / НТШ у Львові. – Львів : Молоде життя, 1994. – Т. 3. – С. 1084. – (2-е вид.).

55. Коломийки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrlit.vn.ua/article/200.html>.

56. Коломийки. О. Ковальчук / збір. на Турківщині, Самбірщині, Старосамбірщині, Сколівщині, Стрийщині, Воловеччині. – 2013.

57. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих закладів освіти. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2000. – 368 с.

58. Кочерган М. П. Загальне мовознавство. – К.: ВЦ “Академія”, 2006. – 464 с.

59. Лановик М.. Українська усна народна творчість/ М. Лановик, З. Лановик. - Київ : Знання-прес, 2006. - 591 с.

60. Лесюк М. П. Еротизм в українському пісенному фольклорі. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2010. – 244 с.

61. Літературознавча енциклопедія: У двох томах. Т. 2 / Авт.-уклад. Ю.І. Ковалів. -К. : Академія, 2007. - 624с.

62. Матвіяс І. Мова українських мікропісень-коломийок // Культура слова. – №81, 2014. – С. 57-65.

63. Мойсієнко А. Слово в аперцепційній системі поетичного тексту: Декодування Шевченкового вірша/ А. К. Мойсієнко. - Київ: Правда Ярославичів, 2006. - 200с.

64. Нагорна Л. Регіональна ідентичність: український контекст / Лариса Нагорна ; ППЕНД ім. Ф.І. Кураса. – Київ : ППЕНД ім. Ф.І. Кураса, 2008. – 405 с.

65. Народні співанки / збір. і упоряд. І. Ребошанка. – Бухарест : Літературне видавництво, 1969. – 286 с.

66. Омеляшко Р.А. Жанрова структура коломийки / Р.А.Омеляшко // Народна творчість та етнографія. – 1981. – № 4. – С. 70—76.

67. Остап'юк О.О. Українські танечні пісні: регіональна специфіка та національна традиція : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.07 «Фольклористика» / Олена Онуфрїївна Остап'юк ; Волинський нац. ун-т імені Лесі Українки, кафедра української літератури. – Луцьк : ПП Іванюк В.П., 2012. – 20 с.
68. Потебня О.О. Естетика і поетика слова: зб. переклад з рос./ О.О.Потебня ; упоряд., вст. ст., прим.І.В.Іваньо, А.І. Колодної.– Київ : Мистецтво, 1985.– 302 с.– (Серія: Пам'ятки естетичної думки).
69. Пропп В.Я. Принципы классификации фольклорных жанров / В.Я. Пропп // Фольклор и действительность: избр. ст. – М. : Наука, 1976. – С. 34—45.
70. Розвиток і взаємовідношення жанрів слов'янського фольклору / відп. ред. В.А. Юзвенко. – Київ : Наукова думка, 1973. – 150 с.
71. Саламаха О.М. Мовні ритми коломийок / О.М. Саламаха // Культура слова: міжвідомчий збірник / редкол. С.Я. Єрмоленко, Б.М. Апенюк та ін. – Київ : Наукова думка, 1993. – Вип. 44. – С. 66—68.
72. Серебряников Б. А. Номинация и проблема выбора / Б. А. Серебряников // Языковая номинация. Общие вопросы. – М., 1977. – С. 147-187, с. 150.
73. Смик Г. К. (1992). Корисні та рідкісні рослини України. Словник-довідник народних назв/ Г. К. Смик. - Київ: Українська радянська енцикл. ім. М.Бажана, 1992. – 416 с.
74. Стасько Б. Український народний одяг. (Західні етнографічні регіони): навч.-метод. посіб. / Богдан Стасько, Наталія Марусик. – Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2009. – 120 с.
75. Ступінська Г. Семантико-текстологічне поле коломийок у студіях Володимира Гнатюка / Галина Ступінська // Вісник Прикарпатського університету. Філологія (мовознавство). – 2008. – Вип. ХІХ–ХХ. – С. 128–130.
76. Сукаленко Н. И. Отражение обыденного сознания в образной языковой картине мира. Киев: Наукова думка, 1992. 164 с.

77. Сумцов М. Коломийки / Микола Сумцов ; переклад Василя Лукича // Зоря. – Львів. – 1895. – Р. XVI. – Ч. 19. – С. 377—378 ; Ч. 20. – С. 398—399 ; Ч. 21. – С. 418—419; Ч. 22. – С. 437—438 ; Ч. 23. – С. 437—438.
78. Счастный С. Коломыйки и шумки / Саламон Счастный. – Львов, 1863. – 100 с.
79. Тарас Кметюк ISSN 2078-6794. Вісник Львівського університету. Серія мист-во. 2013. Вип. 12
80. Туровська Л. Термінологізація назв осіб в українській мові / Людмила Туровська // Українська мова. – К. – 2009. – № 2. – С. 86–94, с. 93.
81. Українська фольклористикаСловник-довідник / Укл. і заг. ред. М. Чернопиского. - Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. - 448 с.
82. Федун І. Коломийки в репертуарі бойківського скрипаля Кузьми Воробця / Ірина Федун // Вісник Львівського університету. – Львів, 2003. – Вип. 31. – С. 233–246. – (Серія філологічна).
83. Фольклорний архів. Кафедри української фольклористики імені академіка Філарета Колесси (ФА КУФ). Львівський національний університет імені Івана Франка. ЕК_08ІН20180703_Lohinska _seans06, 6 арк.
84. Фольклорний архів. Кафедри української фольклористики імені академіка Філарета Колесси (ФА КУФ). Львівський національний університет імені Івана Франка. ЕК_08ІН20180703_Lohinska _seans07, 13 арк.
85. Фольклорний архів. Кафедри української фольклористики імені академіка Філарета Колесси (ФА КУФ). Львівський національний університет імені Івана Франка. ЕК_08ІН20180703_fedorchuk _seans06, 24 арк.
86. Фольклорний архів. Кафедри української фольклористики імені академіка Філарета Колесси (ФА КУФ). Львівський національний університет імені Івана Франка. ЕК_08ІН20180703_Lohinska _seans05, 18 арк.
87. Фольклорний архів. Кафедри української фольклористики імені академіка Філарета Колесси (ФА КУФ). Львівський національний університет імені Івана Франка. ЕК_08ІН20180703_Lohinska _seans02, 4 арк.

88. Фольклорні матеріали з отчого краю / зібр. та упоряд. В. Сокіл та Г. Сокіл (тексти), Л. Лукашенко (мелодії) ; НАН України, Ін-т народознавства. – Львів : Місіонер, 1998. – 615 с. : ноти.
89. Франко І. До історії коломийкового розміру / Іван Франко // Зібр. творів : у 50 т. / Іван Франко. – К.: Наукова думка, 1983. – Т. 39 : Літературно-критичні праці (1876–1885). – С. 232–242.
90. Франко І. До історії коломийкового розміру / Іван Франко // Іван Франко. Зібрання творів : у 50 т. / АН УРСР, Ін-т л-ри імені Тараса Шевченка ; ред. кол. Ф.В. Погребенник (відп. секр.) та ін. – Київ : Наукова думка, 1983. – Т. 39: Літературно-критичні праці (1876—1885). – С. 232—242.
91. Франко І. Знадоби до вивчення мови і етнографії українського народу / Іван Франко // Зібр. творів : у 50 т. / Іван Франко. – К. : Наукова думка, 1980. – Т. 26 : Літературно-критичні праці (1876–1885). – С. 180–204.
92. Хай М. Музика Бойківщини / Михайло Хай. – Київ : Родовід, 2002. – 304 с.
93. Хроленко А. Т. Введение в лингвофольклористику. - М.: Наука - Флинта, 2010.
94. Цимбалістий Б. Родина і душа народу / Б. Цимбалістий // Українська душа: проблеми / ред. М. Шлемкевич. – Нью-Йорк ; Торонто : Ключі, 1956. – С. 26—44.
95. Чистов К.В. Народные традиции и фольклор: очерки по теории / К.В. Чистов ; ред. И.П. Палкина ; АН СССР, Институт этнографии им. Н. МиклухоМаклая. – Ленинград : Наука, 1986. – 304 с.
96. Чікало О. Українські пісні-хроніки: жанрово-тематичний аспект / Оксана Чікало. – Львів : ІН НАН України, 2010. – 228 с.
97. Шульга М.О. Система типів особи у фольклорі / М.О.Шульга // Народна творчість та етнографія. – 1988. – № 1. – С. 3—13.

98. Шумада Н. Коломийка / Наталія Шумада //Українська літературна енциклопедія. – Київ : Українська радянська енциклопедія, 1990. – 2 т. (Д-К). – С. 533.
99. Шухевич В. Гуцульщина / Володимир Шухевич // Матеріали до українсько-руської етнології / ред. Хв. Вовк. – Львів : З друкарні НТШ під зарядом К. Беднарського, 1902. – Т. 5. – Ч. 3. – 256 с.
100. Шухевич В. Гуцульщина : у 5 т. – Т. 3 / Володимир Шухевич. – Львів, 1902. – 359 с.

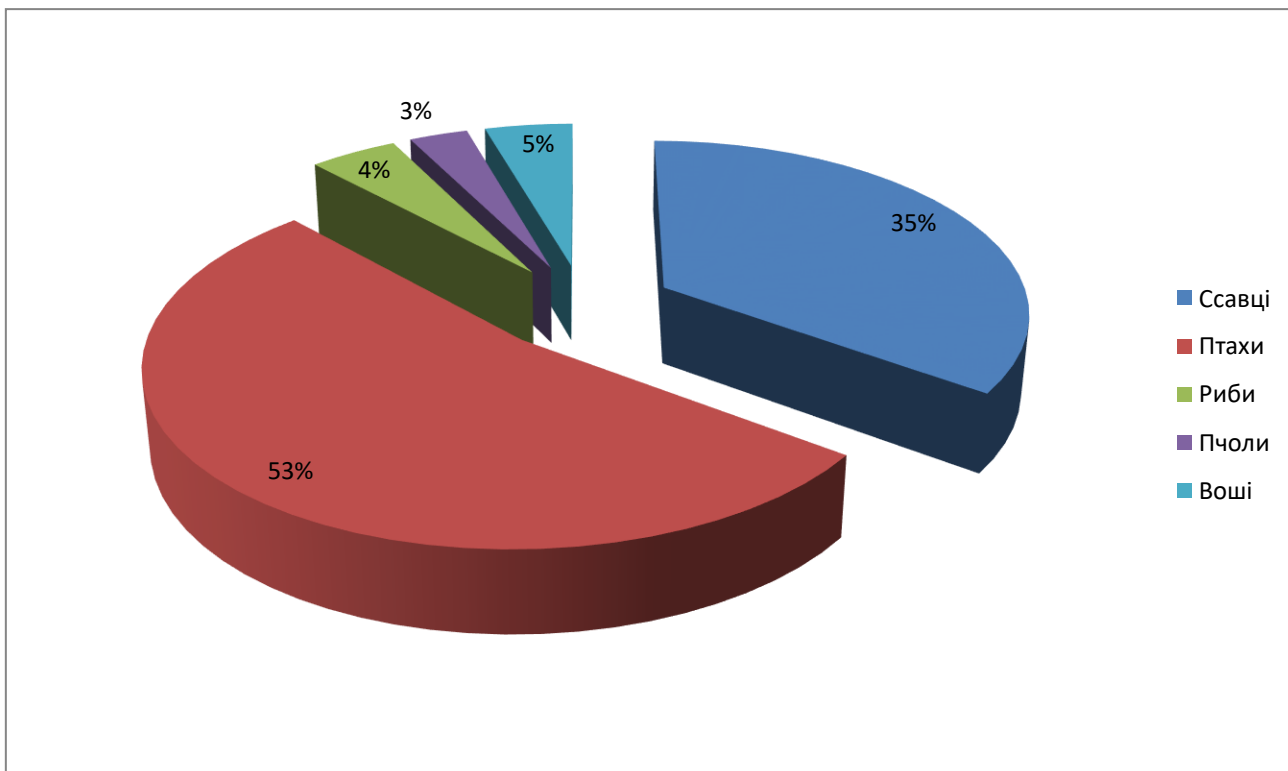
ДОДАТОК А

Діаграма відсоткового співвідношення лексем, що продукуються у семантичному полі номенів на позначення назв осіб (поміж 105 коломийкових творів).

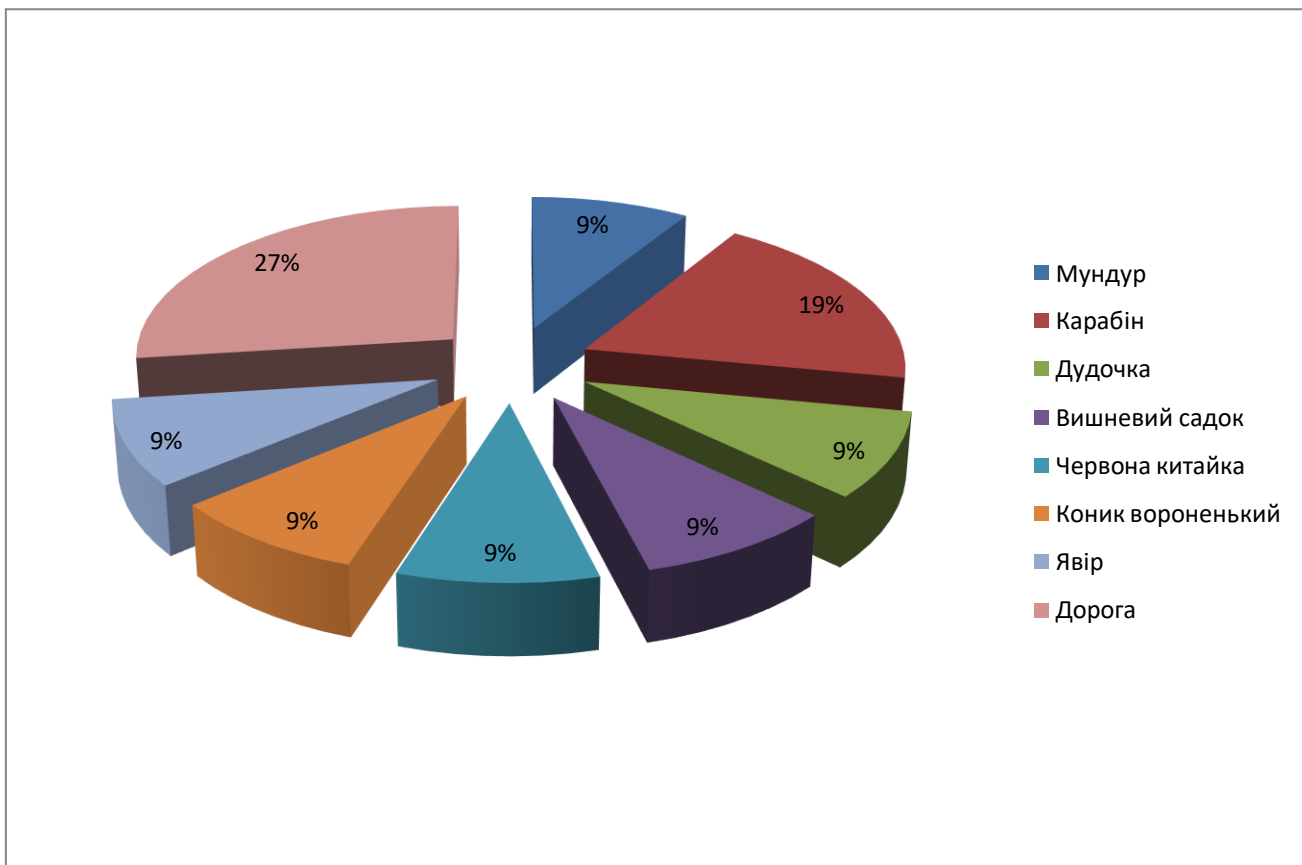
ДОДАТОК Б

Діаграма співвідношення номенів на позначення назв представників тваринного світу (знайдено 45 коломийок із згаданими лексемами).

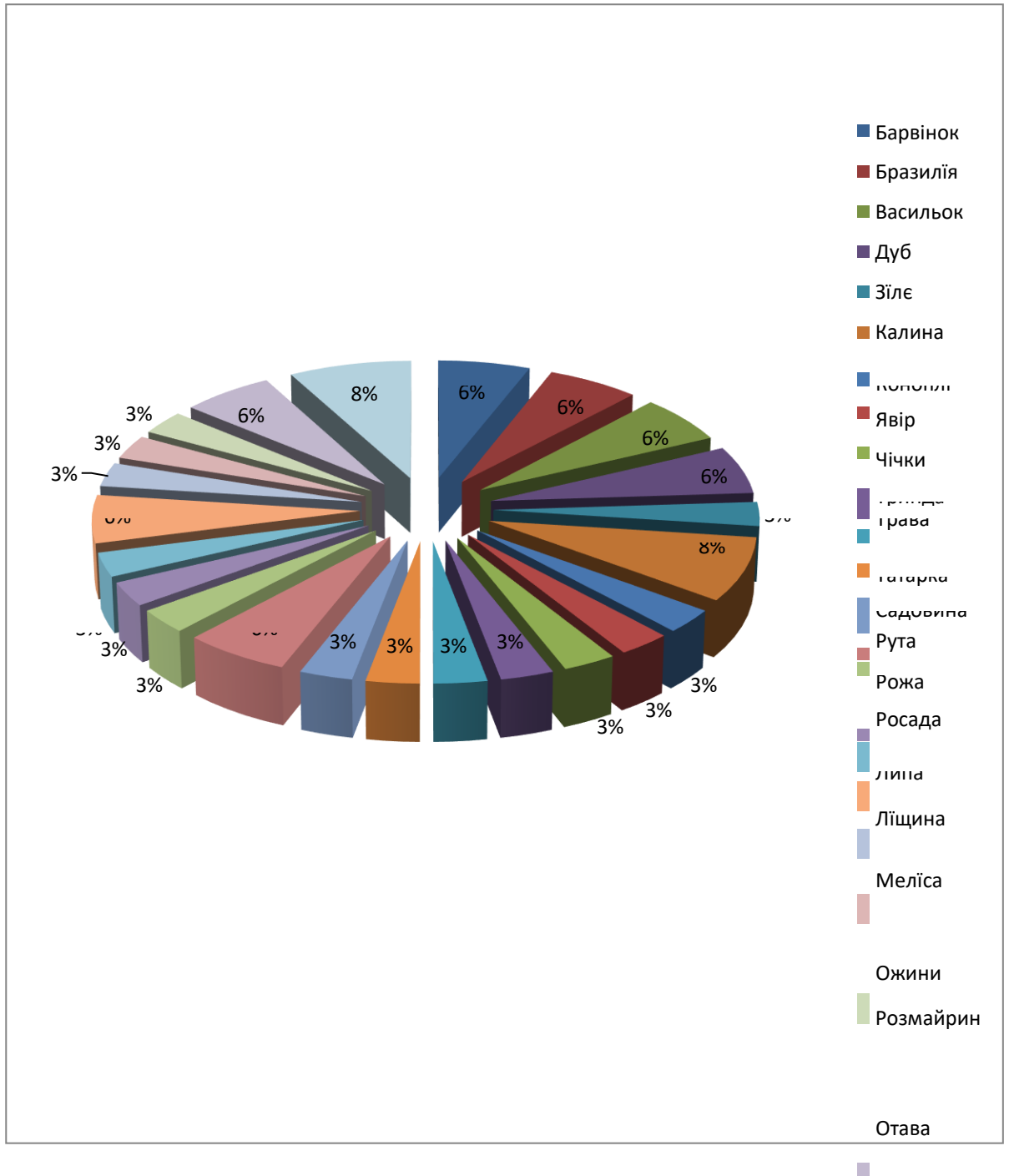
ДОДАТОК В

Діаграма відсоткового співвідношення лексем на позначення назв артефактів, що моделюють МКС (поміж 11 прикладів).

ДОДАТОК Г

Діаграма співвідношення номінацій рослин, закумульованих у 34 коломийках.

Пшениця

